



WWW.UNILIB.BY

У  
Н  
И  
В  
Е  
Р  
З  
И  
Т  
Е  
Т  
С  
К  
А  
Б  
И  
Б  
Л  
И  
О  
Т  
Е  
К  
А



СВЕСКА VI.

Сарајево, јуна 1897.

год. XI.

Власник: АЕМ. Конзисторија.

Уредник: Ст. Н. Давидовић, протојереј.

Број 1434/I. М. през.

### Окружница.

**Пречасном српско-православном свештенству и народу митрополије зворничко-тузланске.**

Његово Царско и Краљевско Апостолско Величанство благоизвољело је, највишим ријешењем од 17./29. маја о. г., Архимандрита и потпредседника АЕМ. Конзисторије Сарајевске, господина Григорија Живковића, — пошто је у сједници св. Синода у Цариграду дана 29. априла о. г. одржаној његов канонички избор обављен, — за Митрополита Зворничко-Тузланског најмилостивије именувати.

Стављајући ово до пријатног знања свему клиру и српско-православном вароду Богом чуване Зворничко-Тузланске Епархије, уједно не пропуштамо напоменути,

да ће се у своје вријеме објавити и дан доласка у Доњу Тузлу Високопречасног господина Григорија, а тако исто и дан његовог рукоположења и посвећења на високи степен епископски.

Молећи се топло Богу, да благодат Његова буде са свима вама, поздрављамо свештенство и богољубиву паству отачаском љубављу.

Смирени:

АЕ и Митрополит добро-босански,  
администратор зворничко-тузланске епархије:

НИКОЛАИ с. р.

Број 375.

## О к р у ж н и ц а.

**Пречасном српско-православном свештенству оба реда и благочаставим српско-православним општинама богохраниме епархије херцеговачко-захумске.**

Јављамо свему милом Нам и драгом српско-православном свештенству и народу Наше богохраниме епархије, да је на Наш предлог Његово Величанство наш премилостиви цар, краљ и господар Франц Јосиф I. највишом својом одлуком од 21. априла ове године благоизволио поставити Консистиорију за Нашу богохраниму епар-

хију. Исту смо јуче 25. маја у име Божије званично прогласили и пренијели смо на њу отправљање свију званичних послова, које је до сада отправљала Наша Канцеларија.

У Мостару, 26. маја 1897.

АЕ и Митрополит херцеговачко-захумски:

**Серафим, с. р.**

## Свештеник.

„И различне су службе, али један Господ.“ (I. Коринт. 12, 5.)

У друштву човјечијем има разних сталежа, због разних потреба човјечанских. Сви се сталежи дијеле на два: на сталеже који се старају за тјелесну, здравствену материјалну страну човјекову — друштвену, и на сталеже, који се старају за духовну страну човјекову. Међу прве долазе: љекари, војска, занати, земљорадња и др., а међу друге — на прво мјесто свештеници, па учитељи, живописци, разна пјевачка и свирачка друштва и т. д.

У колико је душа — духовна страна, претежније од тјела, као што вели апостол, у толико је служба овог другог, тако рећи духовног сталежа, часнија, узвишенија. А као што је сунце међу другим звијездама највиђеније, и, шта више, свјетлост своју и другим мрачним тјелила дијели тако је свештеничка служба, часнија узвишенија, племенитија од свију других службаба које раде на томе да човјека — друштво, — у моралном — духовном погледу издигну.

Не може се рећи, да има у друштву ма и једног сталежа, који је непотребан. Сви су потребни, али је преча душа од тијела.

Свештеник има најразноврсније послове у дјелању свом, зарад уздигнућа духовне природе човјекове до савршенства, по ријечима „будите ви дакле савршени као што је савршен Отац ваш небески.“ (Мат. 5, 48.) И што су разноврснији ти послови, тим ће он узвишенији, свјетлији изићи, ако дужност своју потпуно испуни. Краће рећи: што више разноврсних послова отправља свјештеник, тиме он показује своју већу моћ од осталих моћи, тиме он показује: да у себи има нечега божанскога, што му помаже, а томе припада највећи дио заслуге.

Свјештеника можемо сматрати: 1. као оца друштвеног, јер као што се добар отац моли Богу за своју дјецу, и пашти се и труди, да му дјеца буду паметна, поштена, вриједна, учтива и побожна; тако се исто свјештеник брине за своје повјерене и моли Бога, да тим људима њему

повјереним подари мир унутрашњи, мир одозго, спасење душа, чист ваздух, изобиље плодова земаљских и др.; у исто вријеме савјетима упућује народ — дјецу своју — и старо и младо, и учено и неучуко, да буду паметни, поштени, побожни, љубазни и вриједни. И као што син, пролазећи поред оца свога, јавља му се, љубећи руку и тиме му одаје оно поштовање, које му дугује; тако и чланови друштва треба да одају тако поштовање своме оцу духовном — свјештенику цјеливањем руке и прошењем благослова Божијег од њега, ријечима: „благослови оче“.

Наша народна пословица вели: „колико људи, толико ћуди, а колико глава толико памети“. И заиста је тако. Колико год људи има у друштву, као чланова о којима свјештеник води бригу, толико има и разних мана и недостатака и све њих треба лијечити то потпуно и на основу науке; јер што је сувише много, не ваља, губи се успјех, и што је сувише мало, не ваља, нема успјеха. И свјештеник, као добар и прави отац, познавајући сву своју дјецу, даје им лијекове и то умјерене, лијечи их, спира са њих нечистоту душевну и утврђује их у дијети духовној „благообразно да ходим“, да се у будуће чувају од зараза. И шта све тражи свјештеник од своје дјеце, за толику своју трудбу? Ништа друго но послушности и пажње према поукама његовим, и најсрећнији је онда, кад су му сва дјеца добила радост Исусову у срцу, те се веселе, и то због послушности према свјештенику, због поштовања и због усавршавања духовног.

Каква су средства свјештеникова, којима се служи при учењу и поцављању своје дјеце?

Средства су духовна, блага, из којих се види сама доброта. Свјештеник непосредно моли, опомиње, позива, кара, плаче за њим, и тако једнако ради, докле га не поправи. Овдје му служе за путовођу приче: о непослушном сину и о изгубљеној овци, које се у еванђељу спомињу. Нема ту пушке, ни бајонета, топуза, ни „талове дреноваче“, нема ту хапсана, тамница, „гдје јуначке ноге до кољена у води стоје, и гдје гује и акрепи миле“, ни окова, нити ма каквих других тирјанских тјелесних мука. — Душа се једнако учи, усавршава и облагорођава, и најпослије се успје. Примјер имамо на Господу Исусу Христу и на толико хиљада хришћанских ученика. Сјетимо се Христових ријечи са крста: „Оче, опрости им јер не знају шта раде.“ Сјетимо се св. Јована Евангелиста, који у дубокој старости својој, не могући да држи дуге бесједе говораше: „дјецо љубите друг друга“, Сјетимо се упута његовог ученицима: „идете по свему свијету . . . . и ако вас људи не приме, а ви отресите прах са обуће.“

Према свему изложеноме види се, да је хришћанско друштво једна породица, а свјештеник је отац породице.

2. Свештеника можемо сматрати и као *учитеља*. Јер ако ико врши своју службу поучавањем, то је свештеник врши. „А све што је говорио Исус, говорио је у причама.“ Свјештеник учи своје повјерене усмено — живом ријечи, прича моралне приче, којима је св. Писмо божанска књига — пуно, саставља бесједе и те говори на памет, или чита. Кад врши какву свештену радњу, онда цјева и том пјесмом и разним покретима руке и главе — тјела, утиче на душу човјеккову, учи је да буде савршена, света као

што је савршен и свети Господ, који је даде. Колику силу имају покрети тијела, пјесма црквена и одијело, на душу човјекову. па да се обрати, види се из овога примјера. Године 1891. умре у Хрватској неки православни Србин и свештеник Србин вршио је опијело над мртвацом, па пошто је ту било много римокатолика присутних, он се трудио да исто изврши што свечаније. Послије опијела један римокатолик од 60 година приђе нашем свештенику и замоли га најучтиввије да га прими у нашу вјеру, јер је рад да се над њим исто тако опијело изврши. И ово му је учињено по вољи.

Другови, свјештенци, не заборавите на овај примјер, па кад што читате, кад вршите какву свештену радњу, а ви вршите исту са највећим осјећањем, тако да вам рад тај од срца иде. „Нема вјере боље од хришћанске“. Сјетите се и оног проклетства из св. писма које вели: „Проклет нека је сваки, који твори дјело Божије с небрежењем.“ У исто вријеме сјетите се, да су Руси примили православну вјеру само онда, кад су видели ону свечану службу патријарха цариградског у цркви св. Софији.

Свјештеник учи друштво у цркви и ван ње, — у часовима жалости, и у часовима радости! Учи га на путу, у дому, у пољу, по фабрикама, на лађама, у жељезницама, у рудницама, у војсци, у рату, у миру — једнако га учи и дан и ноћ. И то његово непрекидно учење друштва има успјеха. Јер некада бјесмо под законом, и сада смо под благодати. Некада бјесмо робови тјелу, а сада смо слободни у духу.

Свјештеник учи и ученога, а учи и простога, према свима удешава своје

поуке, учи и старце и дјецу, и жене и и људе, и зле и добре, и вјерне и невјерне, и ово је најтежа страна свјештеничке службе; јер је највећа заслуга свјештеникова онда, кад он, по рјечима Исуса Христа, обрати једнога од мале браће на пут истине, тада ће се велики назвати у царству Оца небеснога. У противном, ако у овој врсти службе своје nebude имао успјеха, узалуд ће бити и побожан, и ревностап у вршењу службе Божије и св. тајна и свега другога.

За сву ову овако огромну и тешку службу своју, свјештеник не тражи од својих слушалаца ништа више, него да га пажљиво саслушају, и да приме његове савјете, које не даје он сам, него Бог преко њега шаље људству на спасење и узвишење духовно.

Свјештеници су у најновије вријеме појмили значај ове врсте службе своје и на њу обратили своју највећу пажњу, имајући на уму нар. пословицу, која вели: „капља камен дуби,“ и ону: „лијепа рижеч гвоздена врата отвора.“

3. Свештеника можемо сматрати и као *пастира* друштвеног. Шта значи пастир добар код стада и шта значи стадо без добра пастира, то сваки зна, и о томе не треба на дугачко и на широко писати. О томе треба саслушати Еванђеље, које се чита у цркви на литурђији светитељима. Рече Господ својим ученицима: „Ви сте видјело свијету; не може се град сакрити кад на гори стоји“.

„Нити се ужеже свијећа и меће под суд него на свијетњак, те свијетли свима који су у кући.“

„Тако да се свијетли ваше видјело пред људима, да виде ваша добра дјела, и славе оца вашег који је на небесима“

„Не мислите да сам ја дошао да покварим закон или пророке: нијесам дошао да покварим него да испуним“.

„Јер вам заиста кажем: докле небо и земља стоји, неће нестати најмањег слова или једне титле из закона, док се све не изврши“.

„Ако ко поквари једну од ових најмањих заповијести, и научи тако људе, најмањи назваће се у царству небесном; а ко изврши и научи, тај ће се велики назвати у царству небесном“ (Мат. гл. V. ст. 14—20.)

„Ја сам врата; ко уђе кроз мене спаће се, и ући ће и изићи ће, и пашу ће наћи“.

„Лупеж не долази ни зашто друго него да украде, убије и погуби: ја дођох да имају живот и изобиље“.

„Ја сам пастир добри; пастир добри душу своју полаже за овце, а најамник, који није пастир, коме нијесу овце своје, види вука гдје иде, и оставља овце, и бјежи; и вук разграби овце и рашћера их; а најамник бјежи, јер је најамник и не мари за овце“.

„Ја сам пастир добри, и знам своје, и моје мене знају.“

„Као што мене зна отац и ја знам оца; и душу своју полажем за овце.“

„И друге овце имам које нијесу из овога тора, и оне ми ваља довести; и чуће глас мој, и биће једно стадо и један пастир“ (Јован гл. 10. 9—17).

Свако друштво има свога представника: било политичко, економно, или религијско. И наша религија источно-православна има своје представнике, о они се зову свјештеници. Свјештеници су дакле пастири религије, вјере, пастири моралних начела, која из вјере истичу, пастири народног

васпитања у маси, пастири чисто народни — пастири српски.

Свјештеник зна вјеру добро до најмањих ситница. Све основне догме њему су познате, тако исто и сбрдне и канонске поставке. Зна шта се у вјери апсолутно не смије промијенити, а шта пак смије претрпити и неких малих измјена, па да источно православна вјера не изгуби свога карактера. Из вјере, као што рекосмо, истичу начела морална: она су регулатор у животу друштвеном, која казују шта треба и шта не треба радити

Каква је која вјера, онакав јој је и морал. Од источно православне вјере нема чистије, узвишеније, па ни за друштво спасоносније. Од источно православних моралних начела нема узвишених начела. Од источно православних свјештеника, који ту вјеру чувају и та морална начела шире, нема светијих свјештеника. Доказивати ове научне поставке непосвећеном у ове ствари, било би врло тешко, јер би требало и времена и труда. *Што је која вјера више основана на истини, она мање потребује материјалних средстава за своје ширење*, а која је вјера само божанска истина, та не потребује ни једне аспре ни једног војника, ни томрука, нити ма чега за своје ширење; јер свјетлост сама разгони мрак.

Римокатоличка — западна црква троши неколико милијуна фор. годишње на ширење вјере, и то да троши на ширење вјере међу незнабошцима, ми би им опростили, него шаљу своје свештенике и отвара своје цркве међу нама који смо крштени крштењем Христовим и освећени истином озго, па не гледамо на папу као Господа Саваота.

Мојсеј је казао: „око за око“, и „зуб за зуб“. Вјера старозавјетна била је времена.

Средство за ширење наше вјере, јесу истина и жива ријеч. „Љуби Бога свим срцем својим и ближњег као самога себе. Љуби и непријатеље своје. Ко те удари по једном образу, окрени му и други. А гдје те не приме, отреси прах са обуће.“ Ето, то су средства за ширење вјере православне. Гинули су Хришћани некада хиљадама дневно, али се никад не побунише против угњетача своје вјере, јер знађаху да Господ ради.

Наша вјера источно православна, има свега три мисионарска друштва за ширење вјере; то су руска. Они шире вјеру међу незнабошцима, као што су Јапанци, Хинези и други, и ширећи вјеру међу овима испуњавају ријечи Господа, који веле: „идите по свему свијету и научите све људе крстећи их у име Оца и Сина и Св. Духа ..... и биће једно стадо хришћанско, и један пастир — Господ Исус Христос“. Докле небо и земља стоји, неће нестати ни најмањег словца или једне титле из закона, док се све не изврши.

Свјештеници су пастири, поред вјере и морала, још и народног васпитања. Јер од здравог васпитања подмладка можемо се надати срећи и благостању једног народа. То свјештеници потпуно разумију те за то разне атеистичке и интернационалне рђаве клице угушују ријечима, проповједима и јавним листовима.

Има васпитача, који мисле, да један дио из цјелине можеш васпитавати у вјери у једнога Господа; други дио у вјери у троичност; трећи дио у неку природну вјеру, основану на разуму.... и надају се, да ће том збрком од вјера постићи

какав успјех. Не знају јадници, да су они вуци, и да су разагнали стадо и да ће га упропастити, а пастир, поред све труде, не може да га сачува и сакупи. Сваки народ мора имати своје вјере. Што је један народ у вјери тврђи, што је више вјером прожет, више снаге има у себи и више дјела може показати у историји свијета. Нека гг. васпитачи буду тврдо убјеђени у ово: „док је један народ сталан и чврст у вјери, ма како мали био, чуда од храбрости и пожртвовања може показати.“ Нестане ли те чврстине у вјери, онда се сунце среће тога народа клони западу и тај ће народ брзо свршити са својом егзистенцијом. Дакле, ће је слога, ту је и побједа. Овђе је слога вјере, а помоћу вјере се побеђује.

Други мисли, да у друштву треба да се изгуби ријеч, „народ“, па да буде један општи назив за све људе, за цио свијет: „човјечанство“. — Овима кажемо да у томе послу неће успјети. Има дакле васпитача, који уништавају у једном народу вјеру и народност при васпитању подмладка и мисле да савјесно испуњавају своју дужност. Овима на супрот стоје свјештеници и кажу: јединство у вјери нам је спас, а слога у народу донијеће нам срећу и благостање.

Свјештеници су дакле пастири народног васпитања; и у томе послу можемо да очекујемо да сви, без разлике, а нарочито гг. учитељи потпомажу свјештенике. Јер док учитељи васпитавају омладину и тиме је спремају за будућност, дотле се свјештеници баве васпитањем народа нашег и за садашњост и за будућност.

Сви, без разлике, и научени и образовани, треба да помогну свјештеницима у њиховом тешком али св. послу, било писа-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

њем чланака са моралном тенденцијом, било претхођењем простима у најдубљем поштовању свјештеника. Сјетимо се, како је књаз Милош љубио руку свјештенику, да би тиме показао колико цијени чин и положеј свјештеника као пастира народног, и да би дао примјер другима. Да се тим путем ишло, данас би била већа побожност, цркве би биле пуније, народ би био благороднији, поштење би било више заступљено, а тамнице би биле празније. А данас шта видимо? Видимо све обратно. Ово је увидио и „учитељ“ у свом извјештају са пута у Загреб па скупштину хрватских учитеља, кад вели „да на раскрсницама види велике иконе на крстовима, лијене и велике цркве“ и т. д. Па је тада видио „учитељ“ и то, да гг. хрватски учитељи поштују вјеру и њене представнике и то их није ни најмање понизило у њиховом св. наставничком позиву, као што мисле многи наши учитељи.

Данас, кад је са свим ослабио утицај свјештеника на српски народ у вјерском погледу; кад се младеж из бољих кућа стиди да узме на себе бремене свјештеничко; кад су браћа завађена и спремна да се за гушу хватају; — данас велимо, сјетили су се и поједини бољи учитељи и поједини чланови интелигенције. Па и сам сељак увидио је, да нам је једини спас у вјери, љубави и побожности. Ну ко да почне? Вели се, свештенство. Добро, но на развалинама Јерусалима, је ли могао сам пророк Јеремија шта да учини? Да ли може и свјештеник српски на развалинама вјере и побожности, љубави и поштења што год сам учинити? Заиста, не може. Може да куша и стотину пута, па ће ипак уздахнути и увиђети да се бори с вјетрењачама. Бујица разврата јури

највећом брзином и носи собом добри српски народ. Свјештеник стоји на обали и — плаче. Помогао би, али неможе сам. Слабе су му силе. Кад би и други помогли, кад би сви помогли: и старо и младо и учено и просто, и знано и незнано, можда би нешто и могло бити, али овако врло тешко. Свјештеников глас, као и многих других добрих и побожних синова српских, остаће као Јованов у пустињи. Многи ће прочитати њихове чланке, па ће их оставити, и на томе ће се све свршити.

Но и ако овако ствари стоје, ипак има наде на боље. Прелистајмо часком стари завјет, па ћемо у њему на много мјеста наћи, гдје послје непобожни царева јудејских дођу побожни и избаце незнабоштво, а заведу поштење правога Бога. Народ се по цару, вођима и свјештеницима сам тргне и Бог га за то награди.

Господ је онај исти. Један је од вјекова на вјекове. Народ наш сличне је судбе са јеврејским. Зар кад би се народ наш обратио ка вјери својих отаца, кад би почео у маси да походи цркве и да слуша живу ријеч Божију, кад би се молио, зар му тада Бог неби помогао? Би. Примјер имамо на непослушном сину.

О, свјештениче српски, васпитачу свога народа, сада више него икада, приони на свој васпитни посао. Сада, више но икада, покажи, да на себи неносиш лик земаљски, него лик небесни. Покажи, да служиш Христу. „који све побјеђује.“ Кад бура највише бјесни, онда путник нек највише храбрости има.

Не бој се мало стадо. Бог је с тобом у све дане живота твога, и немој се бри-

вуги, кад будеш изведен пред царева и силна овога свијета, шта ћеш говорити. Господ ће за тебе говорити. И дан и ноћ, свуда и на сваком мјесту, у свима стањима душе — радости и жалости, врши свој васпитани задатак, као прави пастир, вјерујући да

Богу радиш, и ти ћеш побиједити. Са задовољством ћеш чекати дан страшнога суда, јер ћеш стати с десне стране, чућеш глас трубе, гледаћеш у лице Божије и вјечно ћеш у тој слави уживати.

В. С. Ц.

### Записи из пастирског богословља.

Саставио ректор кијевске духовне семинарије **Архимандрит Борис**. Превео **Григорије А. Николић**, свештеник у Митровици.

(Наставак.)

3) *Васпитање и чување једнодушности међу паством.* Пастирска је визитација једна од најбољих средстава за пробуђење и развијање јединства духа у друштву или парохији. То значење визитације може да буде раширено још даље. Она је средство за религиозно сједињење народа, за стварање јединства највише крјепкога, темељнога, које даје моћ и основу сваком другом политичком или социјалном јединству. Познато је, каквим моћним ланцем служаше и служи православна вјера у историјском развијању рускога народа<sup>1)</sup>. Још више згодни примјер дају нам јевреји, који лишивши се политичке самосталности, у току скоро двије хиљаде година, расијани по свом земаљском шару, живећи при најразноврснијем условима и околностима тим не мање сачуваше и продужују чувати своје одличне националне црте једино благодарећи безпримјерној у историји вјерности закону отаца својих. Пастири, који пренебрегавају дужност посјећивати паству, овда-онда долазе у недоумље, видећи, да при свима њиховим напорима и старањима паства њихова не само не

увеличава се, него са сваком годином све више и више умањава се у свом постојању. Раскол и секташтво дубље и дубље пуштају свој корен у масу народа, који укорењујући се чупа и баца из ње појединце и оставља трага за својим лажним током; узрок тих жалосних појава открива се често у тој околности, што многи парохијани, узалуд очекујући, кад ће пастир обратити дужну пажњу на њихове духовне нужде и не осећајући тјесне везе с њим, које он није побринуо се да их установи, лако отпадају од цркве.

Главније од незгода, скопчаних са пастирским посјетама, јесу: велики губитак времена, подчињавање себе интересима једнога дјела на уштрб цјелога, умањавање могућности да усредреди своје мисли на предметима, који захтевају особите пажње и старања у датом тренутку. Против показаних непријатних утјецаја неопходно је у своје вријеме бити пажљив и трудити се по могућности слабити их.

Прелазећи за тим практичким упутствима односно пастирских посјета, држимо за дужност да раније одговоримо, да у виду опширности и изванредне сложености предмета, у виду крајње разноликости

<sup>1)</sup> Код нас Срба православље је још више мал' не, но код Руса служило, послужило и служи јаком кариком очувања и развијања народне свјести и јединства. *Прим. прев.*



услова и околности, међу којима се пастир налази и паства његова у датом тренутку посјете, здрави смисао и премда мало искуства имају више значења при испуњавању те важне обвезаности, него ли ма какви савјети са стране.

Пастир, чим је ступио на нову парохију, треба да му је прва дужност, да што је могуће у краћем року посјети све своје парохијане, с целим ближега и скоријега познанства с њима. Ни један дом у парохији, ма био он најубогијом колебицом, не треба да буде превиђен за вријеме тих првих посјета. Пренебрегавајући ту прву обвезаност или одлажући извршење њено на одвише далеко вријеме, он губи згоду да један пут стави себе у дужне одношаје према пастви и да придобије њихово расположење према себи; јер први утисак обично је најјачи, и, обратно, расположење људи, усљед дуге непажње према њима, мало по мало неопходно охладни. Ако долазак пастирев у парохију падне са наступањем великих празника: Пасхе, Рождества, Крштења Господњега или на дан освећења мјеснога храма, или у које друге празнике, у које се чува од искони постојећи у нашој држави црквени обичај освећивати домове парохијана извесним молитвама и богослужбеним обредима, тада задаћа пастирева односно првих посјета својих парохијана сама собом однада за вријеме празничних хоћења са молебствима, и њему тада није потребе да претиче то хоћење по парохији још нарочитом посјетом својих парохијана. Само по себи разумје се, да празничка хоћења по парохији у датом случају треба да се свршавају нешто друкчије, но што се обично свршава у нас, сједињавајући у себи заједно са богослужбеним и чисто пастирске обве-

заности свештеника. Још је боље, ако тај двојаки богослужбено-васпитни карактер празничних посјета парохијских домова остане за њима и на сво будуће вријеме службе пастиреве у парохији. У таквом виду они могу получити значење веома дјелотворних средстава против једне од силних рана, које разједају здравље народнога организма, — против недостојнога провађања празника црквених и особито храмовнога — славе црквене. Најјачи и благотворни су утисци, који остају у душама пастве послје оваких посјета, пропраћених лично, одушевљеном бесједом пастира, која бесједа може бити наперена и непосредно против показаног зла, могу их задржати од ових крајњих беспослица и неуљудности, у којима су навикнули гледати себе у различне дане. С током времена парохијани ће се навикнути на такве посјете и, испитујући на себи сав благотворни утјецај њихов, избјегаваће показане жалосне крајности већ ради тога само, да својим непристојним изгледом и владањем не ожалосте њиховог љубљенога и уважаваног пастира, који их посјећује.

Посјећујући у први мах своју паству, пастир, особито ако је млад и неискусан и при том има парохију мању, често подвргава се опасности да одвише брзо склапа друштвене везе са парохијанима својим, које везе усљед неизмјенивих закона општега живљења, могу поницати саме собом врло споро и постепено и при том ријетко без разних, непријатних околности. Његови први утисци могу бити веома погрјешнима и, као такви, веома брзо и лако да се измјену. Врло је могуће, да ће парохијани у почетку чинити покушаје ка зближењу с њим из једнога

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

само простог љубопитства или, што је још горе, из рачуна самољубивог тражења, које лицемјерне изразе дружбе он може одклонити од себе доцније само са највећим трудом, без уштрба своје значењу у очима страних, ма да неки од њих не могу се ни прилагодити му, нити уливати према себи његово поштовање. По томе, пастир ће учинити веома разумно, ако се буде понашао при првој својој посјети дружевно и ласкаво са свима, не везујући себе у то исто вријеме већма тјесним интимним одношајима ни с једним од пастве. Проста опрезност захтјева, да се он, показујући искрено и срдачно расположење ка свима, уздржава од излишне отворености; што није рекао први пут лако може бити да каже доцније; напротив излишно речено већ се не може повратити натраг.

Што се тиче даљих посјета пастирем своје пастве, из године у годину за сво вријеме његове службе у овој или оној парохији, то ради веће јасности дужни смо истаћи овдје битну разлику у коришћењу тим васпитним средством међу нашим свештенством и свештенством западних исповједања, — разлику, која проистиче из неједнакости услова и околности, у којима живи и ради једно и друго. Пракса римокатоличких и протестантских цркава из давна усвојила је правило да свршава те посјете систематички, по одређеном плану тако, да су се ови или други дјелови парохије посјећивали у извјесно, одређено време годишње један пут или више пута, пазећи по величини и раштрканости парохије, а тако исто у зависности од неједнаке ревности самих пастира. Ради веће угодности и економије времена при свршавању ових посјета састављају се

особите билешке са тачним означавањем имена и домова пастве, при чему се те билешке дјеле на групе, аналогно количини предпостављених похода визитације. У основи оваког дијелења је или просто азбучни поредак имена пастве, или још чешће особитости топографскога положаја парохије у овом или оном граду или селу, који одређује план или поредак ових похађања. Доба ради посјете обично се бирају ови дјелови дана или године, кад су парохијани највише слободни од свјетских занимања и рада и по овом су најбоље расположени за дочек свога пастира. Дани напорних пољских и у опште сеоско-економских радова перижоди нарочитог оживљења трговине, заводске и фабричке радиности у мјестима са трговачким и занатлијским живљем, дани општих празника и народних забава (забаве, народне свечаности и др.), часови свакидањих занимања, обично јутарњи, полудневни и т. сл. — јесу тренутци неудесни за посјете. Чудновато би било, на примјер, видјети пастира, који би се упутио с намјером да посети своје парохијане-земљодјелце у највећем жеку жетве или у вријеме тако зване летње радње, кад су сви виши или мање способни за рад чланови породице отишли у поље, и пастир рјетко би могао кога затећи дома, изузимајући старце и малољетну дјецу, т. ј. лица, која најмање осећају потребе у његовим посјетама, или — у вријеме празничнога весеља и разних народних забава, када ће шта више бољи од парохијана тешко бити способни за примање његових добрих утицаја. У одношају времена посјете пастирска руководство запада једногласно препоручују да се строго држи принципа: „mollissima fandi tempora“. Има још једна важна



особина у пракси западних цркава односно пастирских визитација, о којој треба рећи овдје: то је веома распрострањени обичај водити билешке достојне помена (memo-  
randum) о свакој свршеној посјети, које представљају неку врсту краткога дневника, у ком се бележи све, у ма каквом било то одношају достојно да се сачува од заборава, лични утисци пастира, доби-  
вени од ове или оне посјете.

Обичај нарочитих систематичких по-  
сјета парохија, које се историјски развио у западној цркви, има корјена у самим условима религиознога и социјално-еко-  
номскога живота запада, битно различнога од нашега живота. За протестантске па-  
сторе, којих се богослужбена дјелатност готово са свим исцрпљује црквеном про-  
повједи, тим битним дјелом у опште си-  
ромашнога протестантског богослужбенога  
строја, пастирска визитација парохија у  
почетку реформације добила је самостално  
значање у својству главнога религиозно-  
васпитнога средства у делу пастирскога  
старања о пастви. Римо-католичко богослу-  
жењема да је по свом саставу и разноликости  
црквених обреда знатно ближе ка право-  
славном, но протестантско, и по овом има  
више темеља узајамнога додиривања са  
религиозним животом народа, потпуније  
одговарајући њеним нуждама и захтјевима,  
ипак усљед неких особености својих, од  
којих, као на главну, можно је показати  
на употребљавање латинскога језика при  
богослужењу, за већину неразумљивога,  
и оно јавља се скоро тако што немоћним  
у свом васпитном утицају на народ, и  
тај битни недостатак његов, од давна  
примјећен од самога свештенства, заустави  
га да обрати озбиљну пажњу на пастирску  
визитацију, као на боље средство ради

његовога васпитања. Јављајућу се, на тај  
начин, главним последице црквене проповједи  
проводником пастирских утјецаја на за-  
паду, визитација парохије и није се могла  
овдје водити друкчије, него систематички  
и по правилу: случајне посјете доносиле  
би мало користи народу. Осим чисто ре-  
лигиозних услова живота западних народа,  
велико значење у делу развића система-  
тичких визитација имаћаху још услови и  
околности социјалнога и економскога ка-  
рактера. Друштвени живот на Западу  
иде и развија се много брже, него ли код  
нас; услови за живот су сложнији, про-  
мене чешће, утјецаји различнији. Множина  
насељења, која немају често на мјесту  
довољно средстава ради задовољења првих  
и најнужнијих потреба за живот, огромно  
развиће трговине и разних видова заната,  
са стално пропраћеним његовим време-  
нитим застојима, економским кризама,  
брзим обогаћењима и банкротствима, ла-  
коћа и брзина пренашања и саопштавања,  
упоређујући високи ниво просвећења на-  
родне масе, већма размјерно распрострањене  
међу њом знања науке и вјештине — све  
то оставља на свој начин утисак и на  
карактер религиознога живота народњег.  
У једној те истој географској тачци често  
је могуће срести у својству више или  
мање сталних обиталаца, не говорећи већ  
о онима, који за вријеме пребивају овдје по  
овим или оним околностима, лица различних  
народности, вјероисповједања, друштвених  
положаја и стања. И римокатолици, и протес-  
танци са својим безбројним нижим ра-  
зредима, и земљедјелци, и занатлије, и  
трговци, и радници фабрика и завода  
често живе у једном и истом мјесту. А  
додајмо томе, да се лични састав парохије  
често мења, усљед неочекивано превратних

У  
Н  
И  
В  
Е  
Р  
З  
И  
Т  
Е  
Т  
С  
К  
А  
Б  
И  
Б  
Л  
И  
О  
Т  
Е  
К  
А

економских услова живота: син земљодјелчев, усљед недостатка земље, постаје занатлијом; фермер (Besitzer), који се обогатио, упушта се у трговачка подузећа; на против, онај, који је био негоцијант (Grosshändler), усљед негодних за њега финансијских околности изгубивши своје имање, улази у редове раденичког staleжа, да не би умро од глади и т. д. Брзо изникавши и тако што брзо ишчезавши трговачки и занатлијски центри, стални приливи и одливи народних маса, које се стичу овамо борбом за опстанак, жеђом добитка и тако слично моћним покретачима друштвено-економског живота, честа промјена становништва, занимања и положаја — састављају различите црте друштвеног живота запада. Овдје нема оне настањености и постојанства у занимањима и у начину живота, какове су код нас, где географске нижег разреда стране готово спадају са географским, етнографским и културним особинама народа, који их насељавају; гдје се грдна већина православнога житељства скоро искључиво бави земљодјелством; гдје је власт земаљска, усљед историјски сложених особености у карактеру рускога народа, тако моћна над човјеком, да га зауставља до крајне могућности да се држи оних истих земаљских страна, над којима су десетинама и стотинама година пред њима трудили се његови очеви, дједови и праједови; гдје не само прелаз из земљодјелског staleжа у друге свере економског живота, него и просто пресељење с једнога мјеста на друго, даје много тешкоћа и препона физичкога, материјалнога и нарочито наравственога својства, јер промјена начина живота и занимања гледа се овдје као да је слободно нарушавање вјековних

предања и обичаја, на које се одлучују врло мало њих, па и они не достижу свагда сретно своје цјели. При помјешаности и неодређености парохија, при честим промјенама и уличном саставу њиховом западном пастору или ксендзу (римо-католички свештеник у Пољској), који мало долази у додир са својом паством у својој посебној богослужбеној пракси, било би врло трудно да зна количину и својства повјерених његовом старању лица, њиховог начина живота, да иде за развићем њиховог религиозног живота и да у своје вријеме даје помоћ при појављењу нужда и потреба свакога од њих, без чистих и нарочитих посјета, с циљу прегледања и приведења у извјесност стања повјерене му духовне пастве и састављања, на основу њиховом, нарочитих визитацијоних регистара и достојних спомена билежака или дневника.

Нешто слично обичају западнога свјештенства да састављају списак својих парохијана по мјесту њиховог становања, с циљу удобнијега посећивања њиховог и да се њима руководе, могуће је видјети и код нас у начину вођења исповједних регистара, ма да и за друге сасвим цјели. У тим регистрима, као што је познато, набрајају се сви парохијани, не искључујући слабе старце и децу на сиси, при чему се сви групишу по породицама или улицама, које се воде и рачунају у поретку сусједства по селима, која улазе у састав ове или оне парохије. Ради састављања ових регистара у многим мјестима изодавна постоји обичај да се иде по улицама — од куће до куће и записују се чланови породице, нарочито у летње доба (као доба састављања исповједних регистара, узима се мјесец септембар сваке године).

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Попис тај у многим местима свршавао се самим свештеником уз припомоћ других чланова причта. Сад је тај обичај од многих већ напуштен сасвим; у другим мјестима извршење означене обвезаности прешло је на ниже чланове причта, и само у најзабитијим и удаљеним местима споменути обичај извршује се још по свом пређашњем начину међу сеоским свештенством. Кома се догодило да мотри на методу произвађања тих списака, ко је ијоле познат са саставом парохијских црквених докумената, а тако исто са општим условима религиознога живота нашега народа, тај мора доћи до закључка, да та од године до године љетна хођења по парохији са циљу пописа душа не изазивају се неком особитом неопходношћу. Заиста, матрикуле о крштенима, вјенчанима и о умрлима, које се воде у свакој цркви из године у годину, дају вајтачније и најверније знакове о измјени личнога и породичнога стања пастве у парохији; списци оних, који постоје у дане постова дају тачна знања о лицима, која су била и која нису била при исповједи и св. причешћу; а празничка хођења са молебнима по домовима парохијана, која се свршавају обично три-четир пута у години, сасвим су довољна ради познавања пастирева са расположењем и стањем домова у парохији, са количином њихових становника, са подигнућем нових домова и породица, усљед свршавања бракова и честих породичних деоба. Не будући, на тај начин, неопходним ради тачнога вођења парохијске статистике, та летња хођења по парохији немају никаквога значења ни у својству пастиреко-васпитнога средства; напротив јављајући се породом празнога формализма, она воде

ка деморализацији како парохије, тако и самога свештенства. Јогунасто битисање тога обичаја особито у забитим и удаљеним од средишта просвете мјестима наше простране домовине, има у својој основи значење његово, као нарочитога и слободнога извора материјалних средстава за сеоско свештенство, јер при пописивању за сваку душу узима се обично нарочита награда у новцу или у нарави често са непристојном сталношћу, препирањима и прошењем, којима се само понижава наше свештенство у очима парохијана и којима се подрива могућност сваких благотворних утицаја његових на народ. Па наши пастири и не осећају потребе у особитим систематичким визитацијама својих парохија са намјером провађања својих добрих утицаја на паству, какова се потреба осећа код западних свештеника. Особитости православнога богослужења, као што не може боље бити удешенога према религиозним нуждама и потребама народа, у свези са нарочитим складом историјскога и друштвено-економскога живота посљедњег, као народа по преимућству конзервативнога, настањенога, постајамога у свом начину живота и занимањима, стављају пастира у тјесну везу и сталну са својом паством — свезу, у већини случајева, која се прекида само смрћу пастира и својом сталношћу и дубином потпуно обезбеђавају могућност благотворних узјамних деловања им једнога према другом. Богатство и безпримјерна разноликост религиозно-освећујућих средстава, којима располаже наша црква, и која, под општим именом требника, обухваћају и пропраћају собом сав духовно-религиозни живот вјерних, не говорећи већ о њеним главним, битним моментима, уводе пастира у посебне,

лично додире са паством, даје му могућност сљедовати за свима најмањим покретима духовног живота парохијана, и сам да учествује активно у том животу. Послије тога појмљиво је, за што бољи представници богословске науке и знаоци народнога духа и живота одлучно не препоручују нашим пастирима да чине не само нарочите систематичке визитације парохија, него и у опште посебне посјете својој пастви без особито важних повода, на пр., у случају болести или друге које несреће, које задеси овога или онога од парохијана, у случају одпађивања у раскол или

секташтво или шта више најмањи покушаји ка овоме, у случају породичне смутње и нереда, што служи саблазном за странце и т. слич. Нарочите и неизазване неотложним нуждама парохијана посјете, осим овога, што се јављају сасвим излишњима и теретнима за саме пастире, при честим личним везама с њима на богослужбеном попришту, могу се показати још незгоднима, насртљивима, не-сноснима за парохијане, и на тај начин у мјесто користи могу водити ка штетним посљедицама.

(Наставиће се.)

## Црква и школа.

### Историјско предавање европејскијех идеја у питању одјелења школе од цркве.

Од Јована Шарића, пароха церањског у Далмацији.

(Наставак.)

Но код протестаната у другој половини 17. вијека видимо нешто аналогичног с римокатоличкијем језуитством у области педагогике. Разумјевамо развиће тако званог пијетизма, имајућег велики утицај на поредак њемачкијех школа. Пијетизам хтједе од школа учинити као неку манастирску опћину, гдје би било главнијем задатком установљење високе цијељи, којој тежаше црква, а на име религиозно-наравствено васпитање. По мњењу преставника те управе, школа је дужна бити на служби опћенито християнској идеји, — подворењу царства Божијега на земљи, ученост је говораху пијетисти средство за цијељ добродјетели, сво образовање да је дужно сводити се на васпитање, на окреплење воље, уподобљење људи образу и подобију Божијем и к водењу дјецe к опћењу са Христом. Такова држања дадоше повода понику: „Collegia pietatis“ Шпернера благочестивијем упражњенама, средовитијем предавањима наука, објаснењама Библије, с молитвама и цјенијем. По образцу тога уређења уредила се школа, када пјетист Франк подиже сиротињску кућу у Рили, гдје се васпитаваше више од 1,000 мушке дјецe, а 700 дјевојцица; ту се предавало искључиво религиозно образовање

које се проводило мноштвом часова у молитви, у проповједању и у Богослужењу; из раногa јутра разлијегале би се дјетске молитве, а по сред предавања пјевали би се псалми, вечерње пак доба проводило би се Библијом<sup>1</sup>). То бјеше последња форма школе, до које бјеше дошла под упливом превласти протестантизма и протестанске цркве. У средини тежких страдања искушавајућих Европу у ужасима тридесетољетне војне, у сред распуштености тадашњијех нарави и варварске грубијаности; пијетистичка школа подигла је свој идеал, спасавши човјештво од животног дивљаштва, идеал, који руковаше потпуно са свима његовим практичним крајностима заведењем с њиме школе пијетизма. Али та школа, која повидимом бјеше прототип црквене школе, у суштини бјеше кољевка, у којој се рађаше нова независност школе од цркве. Пијетисти бијаху велики супарници официозне цркве и њенијех сљедбеника, ратујућих за тачност протестанске догматике; они протествоваху против језуитске сколастике и мртвила им, надање и виђети одеутност християнског идеала у моралу, по чему они пођоше својим развићем другим путем,

<sup>1</sup>) Шлосер, Историја осамнајестог столећа.

нежели официјално духовенство, из кога области педагогике с њиме т. ј. духовенством расплела се управа, као што видимо, која је проузрочила велику пропаст међу црквом и школом.

Ето те филантропске управе, које се дјелатност односи 18-м вјеку. Тај вјек у Европи, вјек је, како га називљу, просвјете, пробуђење човјештва „de bon sens“: вјек је енглеске радности, францескијех атеиста, њемачкијех материјалиста. Религиозни интереси ослабише, предмети вјере пробудише нападаје, иронију и завађу; свуда се вођаху говори борбе за човјечија права, а угнетење Божанственијех права. Познато је, да и стара школа својом послугом религиозноме интересу почимаше губити свој кредит. Ново васпитање заговараху нови сљедбеници нове школе. Од тих, познато нам је да Емил Русо заснова почетак нове педагогике, којом се стара црквена школа поткопавала у самоме своме принципу. Неки доказиваху, као н. п. у Русији Карамзин да религија, које обучавање преоблађује у црквеној школи, да је недоступна дјетињем појму, што свако дјете говорећи о Богу, да је просто *идолопоклоник*, или по мањој мјери *јеретик*; сљедоватељно обучавање религије у дјетињству да је педагошки абсурдум, — о Богу да је могуће почимати говорити од 18 година младичкога доба и притоме, у духу тога исповједања вјере, Русо што оставља у уста савојскоме свештенику у денетичком је смислу.<sup>1)</sup> Под упливом тијех идеја, Русо замисли покушај завести нови тип школа за остварење чега, узде на себе тако звану филантропију. На челу тога посљедњи бјеше Базедов, професор у Алтони. Године 1768. он издаде свој „Предлог“ друговима човјештва и заузетним људима о школама,“ у коме је он очитовао своје звано „professione de foi“. До овијех питања, говори он, у школама научило је дјецу религији духовенство које вавјек имађаше у виду катехизичку ортодоксију — извјестне догматичке потанчине, признавајуће искључиво правилнима са тачке гледишта извјестно вјероисповједање; отуда школа мјесто религиознога чувства васпитања духа, завађе и ненавист к свему што није сагласно са тим или са другим симболом вјере. Учити религији немогуће је, она није предмет знања,

<sup>1)</sup> См. анализ Емила на рус. „Закон Божији као школски предмет обучавања. „Прав. Саб. 1873. год.

већ мотив к дјелатности. Период дјетинства, дужан је бити вријеменом радости и среће, а не сјеме душевне ларме и моралне свађе; из религије треба да је избрисато све, што може да побуди чувства страха и сјете: Бог је љубав. . . Нека би се у дјетској души слагали осјећаји, изазивајући с тим искључиво престављење о Богу<sup>2)</sup>. Такова програма закона Божијега Базедова, која коначно не дозвољава држати школе служителјима црквеним, његова је, те је желио одстранити од школа и филантропске педагоге. Базед својим школама у Десају, он сам се наметнуо предавати закон Божији, но мјесто учења заустављао се поглавито на богослужењу, кога учешће примаху дјеца свију религија, католичка, протестанска, чифутска, тирека. У мјесто религије, главни предмети обуке бијаху хуманитарне науке и искуства, — музика, пјевање, игре и гимнастика. Таковога рода принципи „свијетске“ школе заводеше се код њемаца од Вољке, Кампа Зајцмана и т. д.

Под ударцима тијех идеја, исказанијех Русом у Француској и поменутијех у практици филантропа у Германији, уздрмала се копча старе црквене школе у Европи. „Школа је оруђе државе, говори Базедов, испословати грађанина сретним; држава има право управљати финансијом, објављати војне, а тако исто управљати и школом“. Слично овоме говорио је и Трап<sup>3)</sup>. Стварно и иницијативу у устрвјетству школа почимљу на себе узимати свијетски господари, који изјављиваху жељу виђети у школи чим прије као оруђе васпитања корисне грађане, нежели добре христјане, о чему се труђаше школа црквена. Главном превагом паштења влада, како Трап говори, бјеше новчана помоћ, коју могадијаше дати влада као помоћ школској ствари, чега не бјеше у стању са свим дати црква, свагда обучавајући „gratis“.

Са другом половином 18-ог вјека, појављује се ред владарскијех закона, који почимљу регулисати школску систему, коју у строј влада сматраше својијем главнијем правом и обвезом<sup>4)</sup>. Тако у Прусији од краља Фридрика I. појављује

<sup>2)</sup> Quericke, A. H. Franc. 1827.

<sup>3)</sup> Schmid, Gesch. d. Pädag. стр. 3, 679.

<sup>4)</sup> Пруски закони о школама скупљени су у Borck, handb. ub. d. Kirchen u. Schutzgesetzteuehung. Königsb, 1842., т. 2. — Францески закони у I. Simon, Lécôle, Paris.

се „Principia regulativa“ 1736. год., гдје бјеше одређено материјално стање учитељима, њихова права и обвезе, судбина ученика, покорност општинама одношајем школи. Син поменутога краља, Фридрик велики, другар енциклопеда, после свршетка седмогодишње војне, обнародовао је „Обћенити владавински школеки устав“, који у опћенитости својих начела служи ономом данашњег прускога народнога образовања. Црквена Конзисторија у снази тога устава престаје бити владајућим мјестом односно школе: на мјесто цркве завео се „Ober — Schul-okegium“, т. ј. главни педагошки савјет „То бјеше, закључава Донаљсон, одлучни корак одјељујући школу од цркве, саздавши из њега самосталну владавинску управу<sup>1)</sup>. Главни ударац бјеше дан појавом „Своопћим поземним законом (Allgemeine Landrecht), гдје право бјеше речено, да су школе владини заводи и за то да су подложене надзору владе. Духовно лице не може бити учитељем „eo ipso“ баш за то, што бјеше речено раније професором историје у Марбургу Шуписом док, говори он, „status scholasticus“, које се у нас називље „status ecclesiasticus“, од којих се не може очекивати добријех успјеха у нашој школи<sup>2)</sup>.

Преставници и сарадници старе црквене школе, бијашу дужни подићи се на задњи план, особито ради тога времена, када се влада заузела за школу, прибавити јој новијех раденика мимо старијех. Контигент тих сасма опаснијех конкурената односно духовенства у дјелу образовања,

<sup>1)</sup> Ист. Обр. у Прусији и Енглеској лек. Донаљсона ректора Единбургск. уивер. Слџа и школа, 1875. год. Nr. 1, стр. 54.

<sup>2)</sup> Цит. Schmid, gesch. d. Pädag. IV, 370.

образоваху се нове специјалне, заводеће се е владом учитељске семинарије — заводи, као првоначална мисао, која принадежи славенском педагогу Амосу Комненском; о којој мисли особито је сањао и Ернест, благочестиви ерцег Готеки († 1675. год.), но тек се дала прилика његовоме насљеднику остварити ту мисао; одма се одпочело говорити о потреби завода специјалнијех за учитеље народнијех школа филонтопима и франком, као и о подигнућу сиротнијех домова, с чим би подигнут завод реченим учитељима — препарандија, у којој се приправљаху учитељи за своју струку. Захвалећи радности Рохова и Шлабрендорфа, још у 18 вјеку већ бјеше неколико учитељскијех завода; они такове подигоше у Фримору, Еменбергу, Бреслави, Штетину, Берлину, Вјуцбург, Роту, Вајмару и т. д.<sup>3)</sup>. Наравно, да се препарандисти завода показаше компетентним педагозима од нижега духовенства, као што бјеху кистери и звонари; они са свим уступаху својим опћенитим развићем мјесто свештенику, но за то учитељи надмашиваху њега својим слободним одношајем с техничком спремом за своје звање. Благодаречи броју тих учитеља, школе се појавише не као близу црквама, већ и као старини, као чисто већ земаљска или општинска установа; промјенио се затим и програм школе према црквеноме: тада је као и у последњој програми превладање или скоро, како се види бјеше предмет старој религији, а у школама задруга предавала се географија, историја и изучавање језика.

(Наставиће се.)

<sup>3)</sup> Цит. Schmid, Encyclopäd. d. gesam. Erz — u. Unterrichtswesen. Слџ. Педаг. Сабор. 1874. год. стр. 4.

## О црквеним оцима.

По патрологији Филарета, архиепископа черниговскога и њежинскога С. Д., б.

(Наставак.)

### в) Његова образованост и значај у цркви. Списи против Латина.

Фотије и по карактеру и по даровитости и по опширном знању припадаше не својој добу, већ такоме, каква је било у четвртој вијеку. Ученост његова бијаше чувена. Покрај тога, што је био риједак филолог и критичар, дубок богослов и озбиљан историчар, он се добро разумијеваше и у филозофији и у језицима, у политици и праву, у медицини и математици; чак и непријатељи његови морадоше говорити: „толико се одликоваше знањем скоро у свима слободним наукама, да могаше бити на славу свога вијека, па и сравнити се са старима“<sup>1)</sup>. Фотије љубљаше науку и због себе и због другог; он се морадијаше борити с

<sup>1)</sup> Никита у животу Игњатијеву.

духом времена, да подигне у царевини опалу просвјету; љубав његова просвјети бијаше један узрок, те се од њега одијели неколико побожних епископа, којима се не допадаше просвјета, кад је почела опадати образованост. Фотије све чињаше на добро православне цркве; историја његова живота показује, да црква има да захвали његовој сталности, сталности учвршћеној благодаћу усред крвавих мука, што је спасена од папинског властољубља и папске самовоље, јер је јасније од сунца, да папа није радио о томе, да заштити Игњатија — већ је и њега као и Фотија, анатемисао, него се питало, признаје ли источна црква папу за васеленског суца и његове захтјеве, какви били, — законите захтјеве. Види се и то, да се било тада тешко борити с папом, који није био силан



само на западу, већ се прилично био учврстио и на истоку. Фотије је открио јеванђељску истину, осудио је заблуде против јеванђељског духа и за то је страдао. А што су и други савременици слабо штовали Фотија, па чак га и грдили, то је судбина, а у једно и знак, великих људи; — Фотије је сачувао начела православија и православне цркве тада, кад су се на западу због незнања својеволног почела губити. С тога су Фотију одали достојну почит по цијелом истоку<sup>1)</sup>. Ево штап исаше о њему патријарх Никола, правични владика и живота светог: „Познато вам је, писаше кипарскоме емиру, „да је највећи и најславнији архијереј Бож и Фотије тако волио ова ваше племенитости, као што вас нико од једноплеменика не љуби. Као човјек Божји и велики у дјелима божанским и човјечанским добро знадоше, ма да их дијели вјера, но ипак памет невоље у животу, љубав човјечанству, све, што краси човјечанску природу, треба да љуби оне, који воле добро<sup>2)</sup>. Не заборавимо, да је Фотије за сва словенска племена био — први проповједник јеванђеља онај, који их је просвјетио чистом свјетлошћу Христовом.

Дјела су Фотијева многобројна и различита; но св редом задивљавју нас огромном вриједношћу.

1. *догматички племички списи* бл. Фотија писани јесу:

а) против Латина већином су у рукопису. Особито ваља жалити, што се још до сад није издало велико и знаменито дјело Фотијево *о св. Духу*. Чак и Римљанин Мајус поштује тај спис због јасноће и богатог садржаја. По Мајусову казивању *садржај* је те књиге ово: у првих 37 глава навађају се докази, да св. Дух излази само од Оца; у 38.—43. гл. рјешава разговор, који се изводи из апостолових ријечи: поима Богъ ДѢХА

<sup>1)</sup> Грчка црква, колико је могла од жестоких нападаја папиних против Фотија, одала је Фотију почит. У најстаријем бечком рукоп. cod. Theol. 64. N. 23., његово дјело исхођењу св. Духа прозвано је дјелом „Фотија најсветијег патријарха. Сабор 1156. г. у броју међу ријечима отаца“ узимаше: а) из ријечи патр Фотија о тајни св. Духа; из „ријечи патр. Фотија о томе, у каквом се одношају смрт Христова вољна и невољна.“ У Маја Specil. rom. 10, p. 38. 52. У писму александриј. цркви патријарх Михаил: Игњатију и Фотију најсветијим и вјечите успомене патријарсима вјечна успомена.“ (Biblioth. Coislana p. 99.) Марко Евески на флорентијског сабору у своје исповиједању вјере позива се на Фотија. Патријарх Нектарије одговори, напишавши на то, да тобоже у грчкој цркви послје Фотије на до патријарха Михајла Керуларија није било паметних и св. пастира, те испочетка вели „а каква се чудовишта пењаху на катедру св. Петра“, за тим се обраћа цариградским патријарсима: „док је почетак вођама тај, о коме говоримо, чувени Фотије; код њега не може нико ваћи никакве црље, осим погрешка против Игњатија,“ али никако не његових, него императора Михаила и Ђесара Варде, „а врлина има врло доста, што је потребито за управљање црквом.“ Одговор штампан на грч јез. 1682. год. у Цјетуњи гл. још ир. 35.

<sup>2)</sup> Patr. Nikolai Ep. ad Emirum изд. specil. rom. T. 10. p. 167. 168.

Богъ когго. Даље се нижу ријечи Амвросијево и Августиново о излажењу св. Духа и од Сина и сумњу, која настаје послје тих ријечи, Фотије рјешава међу осталим и тиме што и други учитељи црквени нијесу увијек правилно говорили о неким предметима. За тим се набрајају докази римских папа о изласку св. Духа само од Оца, а особито Дамаса, Целестина, Лава Великог, Вигилија, Агатона, Григорија Великог, Захарије, Лава III. Најпослје се говори о повијести сребрних дасака, на којима је био урезан у Риму символ вјере без додатка: *и од Сина* (filioque). Тим се и довршује епис. Фотије овако пише Јовану VIII. и Адријану III.: „Мој Јован (он је мој како по другом које чему, тако и по томе што је од срца учествовао у мојим дјелима), овај, говорим, наш Јован, који је великог ума и побожности, који мушки мрзи и гони сваку неправду и неваљалство, који је јак и у законодавству црквеном и у расуђивању политичком, који је уредио разна дјела, тај, говорим, љубазни првосвештеник Рима, по својим побожним и знаменитим легатима Павлом, Јевђенијем и Петром, који су украшени свештеничким достојанством, који дошавши на наш сабор, једнако као и православна црква и његови претходници — првосвештеници, примио је символ вјере и потписао је и запечатио мишљу и свештеним рукама. Иста тако и његов напљедник свештени Адријан кад је слао посланицу са симболом по древноме обичају, уједно је изнио у писму исто исповиједање вјере и признао, да св. Дух излази од Оца.“ О изласку св. Духа Фотије писаше неколико дјела.<sup>4)</sup> Међу осталим он писаше о томе

<sup>3)</sup> Гл. Мајус Praef. ad 1 Tom. Coll. vet. avct. p. 28.—25 Romae 1830. Књига је о св. Духу писана како вели Мајусе Веди (Веда): име епископово није грчко; дјело се започиње, овако: *ἐν πολλοῖς μὲν εἰσὶν οἱ ἑλεγχοὶ πολυεξίως ἐσπασμένοι λόγοι δι' ὧν ἢ ὄφρα κατὰ σπᾶται* то се дјело налази у московској библиотеци (cod. 393. n. 11.), али није потпуно. У парижком рукопису има овај натпис: „Расправља о изласку св. Духа, изложена по главама; послао је најсветији патријарх цариградски Фотије једном Латину.“ У бечкој библиотеци има cod. theol. 64. Lambec, comm. 3.117. Такође и издајник православља Алације (De consensu Ecclesial p 575) говори о овоме дјелу: „Изредно дјело!“ Он је неколико мјеста из овога дјела испустио. Contr. Hottingerum c. 18. p. 290.; c. 19 p. 414 De Ecclesiae consensu p. 575. 622. 631.

<sup>4)</sup> „Против становника старог Рима о томе да св. Дух излази само од Оца, а не и од Сина“ — у Колдертовом рукопису cod. 444. и у многим другима. Извод из тога дјела штампао је Уеер (dissertatio de symbolo p. 25.), али не управ из Фотија, већ из Зигабенове *папоинје* (tit. 13 ed. Tegobist. in Wallachia an. 1710). Друга мјеста навађа Алације (coni Crengthonum p. 232. 244. cont. Hottingerum p. 4. 17.), сумњајућ у вјеродостојност рукописа „против Латина о св. Духу почиње се ријечима: *τις ἑλως ἀναστρέφω τῶν ἐν Χριστιανῶν τελοῦντων ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδος δύο εἰσάλε.ν αἰτίας* у москов. синод. библи. cod. 353. n. 25; cod. 327. n. 39; cod 325. n. 16; у бечком рукоп. Lambecii Comm. 3 (117) 304 de cod. 64 p. 392 de cod. 77. И првог његовог ријечи навађаше Алације cont. Hottingerum p. 196.

доста опширно *аквилејскоме архиепископу*.) Овдје он на темељу ријечи Господњих о изласку св. Духа од Оца:

а) показује на писмо Лава I. Флавијану и на наредбу Лава III. (§. 45.);

б) на вјеровање римске и у опће све ондашње православне цркве (§. 6., 7.);

в) изводи неколико закључака, који показују разлику приватног латинског мишљења (§. 8.—10.);

г) тумачи ријечи  $\Delta\delta\chi\alpha$  Сина и  $\tilde{\omega}$   $\tilde{\omega}\tilde{\omega}\tilde{\omega}$  прииметъ (§. 11.—15.);

д) Нек буде тако, говоре, али велики Амвросије, Августин, Јероним и неки други — пишу, да св. Дух излази и од Сина.<sup>4</sup> Фотије одговара на то: „И ако 10 па и 20 отаца кажу тако, али 600 и без броја их не говоре; ко ће увриједити оце зар не они, који држе да је сва побожност мањине тих отаца у мало ријечи и стављајући их у непријатељски ред противу сабора, држе их вишима од безбројног скупа — или они, који у своју заштиту позивају многе оце? Ко објећује св. Августина, Јеронима и Амвросија? зар не онај који држи, да се противе општем Владици и Учитељу, или онај, који не тражи ничта тако, већ жели да се сви управљају по одредби општег Владике?“ Нови приговор: „ако су добро учили, треба да њихове мисли приме сви, који их држе за оце; а ако нијесу говорили тако, ваља их одбацити као и јеретике.“ Примјетив, да не пазећи на ријечи Господње, ту мањину отаца осуђују сами они, који се позивају на њих, да потврде своју мисао, Фотије наставља: „Зар је било мало тешкоћа, које су приморавале многе оце, да се изразе или нетачно ( $\tau\alpha\ \mu\acute{\epsilon}\nu\ \pi\alpha\rho\epsilon\phi\theta\acute{\epsilon}\gamma\chi\alpha\sigma\theta\alpha$ ) или да говоре према приликама ( $\tau\alpha\ \delta\iota\ \pi\rho\acute{\omicron}\varsigma\ \sigma\acute{\iota}\kappa\nu\omicron\nu\mu\acute{\iota}\alpha\nu\ \epsilon\lambda\pi\epsilon\acute{\iota}\nu$ ) при непријатељским нападајима, а друго и због човјечјег незнања, којем и они припадаху“? (17.—19.). Ако су други и говорили нетачно ( $\pi\alpha\rho\epsilon\phi\theta\acute{\epsilon}\gamma\chi\alpha\nu\tau\omicron$ ) или су се чак из непознатог нам узрока уклонили од правог пута; али расправљања није било и нико их није изазивао да се дозна истина; но ми их држимо за оце, управ као да и нијесу то говорили, једно због њихова живота и врлине, а друго због узорне вјере њихове

<sup>4</sup>) То је писмо издао Комбеџиз in 1 tomo avctarii novis p. 327. s. Paris 1672.

у другој; али ипак не идемо за њиховим стопама, гдје су гријешили (§. 20.). Као примјер те и друге мисли патријарах узима св. оца Дионисија Александријског, Методија Патарског, Папија Јерапољског (§. 21.). Говорећи даље о учењу црквеном што се тиче изласка, св. Духа, Фотије још спомиње писмо папе Адријана патријарху Тарасију; за тим говори о своме добу, а особито о дјелима папе Јована: „Они, што су дошли из древног Рима не први, већ по трећи пут, кад су упитали о вјери не рекоше ништа противно и несагласно с вјером, коју је васељена примила, на против јасно и без сваке сумње исповједише као и ми, да св. Дух излази од Оца; но то је мало. Кад се састаде сабор за црквене послове, послани заступници папе Јована, као да је и он ту био с њима, кад је сабор говорио о св. Тројници, једномислено и гласом и језиком и својим потписима потврдише символ вјере, како се исповиједа и чува по свој васељени по Господњим ријечима.“

О познатој *окужној посланици* против папи Николи, гдје патријарх осуђује како друге заблуде паписта, тако и учење њихово о изласку св. Духа, треба рећи, да су је под својим именом слали црквама и Фотијеви наслѣдници, међу осталима патријарах Сисиније и др., те је добила вид каноничке посланице<sup>1)</sup> Фотије добро знађаше разлику римских заблуда у цркви и обредима од заблуда у исповиједању вјере о св. Духу, што међу осталим потврђује и његово дјело: „Посебне тужбе ( $\acute{\alpha}\tau\iota\omicron\mu\acute{\alpha}\tau\alpha\ \mu\acute{\epsilon}\rho\iota\chi\alpha$ ) против Франака и Латина<sup>2)</sup>. Он писаше и о папину поглаваретву<sup>3)</sup>.

<sup>1)</sup> Гл. у Аљација de consensu Ecclesiae p. 606., cont Crengtonum p. 194. о рус. приј. посл. гл. пр. 16.

<sup>2)</sup> По ријечима Мајусовим Praef. ad 1. T. educt. то је прва тужба против папине жеље за влашћу; друга је тужба због пријесног љеба у евхаристији:  $\xi\tau\iota\ \tau\acute{\alpha}\ \acute{\alpha}\zeta\upsilon\rho\iota\alpha$  и др. То се дјело често срета у слов. рукоп. под именом: „О Фризима и о осталим Латинима“ а међу осталим и у Румјан. списк. кормчија у књ. бр. 2; тај списак припада разреду списака, који су састављени по списку посланом из Бугарске (Ровенкамџ о кормчијама стр. 11. у прим. стр. 250.). Из тога би се могло закључивати, да је тај чланак Фотије у Бугарску послао, да би осудио њемачке присташе папине (прим. 13. 14.); у осталом у словенским списцима чланак је тај измијењен — исто као што је и окружна посланица Фотијева излазила из руку његових наслѣдника измијењена. Она је ушла у слов. штампану кормчију у 47. гл. У москов. синод. библиотеци има дјело Фотијево: „колико су се пута у које доба, и уз какве приједлоге одјељивали Латини:  $\text{Επί Γρατιάνου του βασιλέως}$  M. S. cod. 355. br. 37. fol. 288.

<sup>3)</sup> О поглаваретву папину у синод. библи. бр. 367. (354). сл. примј. 36.

## Зашто је Исус дао својим шљедбеницима заповијест љубави као највећу и најбољу?

Од дра филоз. Рабе. Превео Милан Поповић, богослов у Рељеву.

Боже, Ти си љубав и ко у љубави живи, тај живи у теби и ти у њему. Јер је у Теби потпуни мир и блаженство: Стога допусти, да завлада у нама дух Твоје љубави, да љубимо Тебе и браћу као и Твој син Исус Христос, и да будемо блажени као и Он. Услишај нас, небески оче, својом вјечитом љубављу.

Ниједна од религија предхришћанског доба, љубазни моји, не тражи такву строго наравствену озбиљност као јудејска. Вјера у свемогућег и пресветог Бога по њиховим прописима у томе се изражава, да се цио свијет Господа боји, и да се од њега све страши, што год на земљи пребива; јер је страх господњи почетак мудрости, а њоме се отклања зло. И испуњавање те заповијести дотле се проширило, да се изговарање имена Јеховина сматрало већ за пријеступ. Такођер се не да тајити, да се баш тиме израиљски народ најбоље одликовао од свих осталих нација старог доба и далеко је стајао од забљуда и развратног живота, који је каљала успомена на незнабожачки народ. Но ипак тај страх божији не бијаше вагда у стању, да загрије срце правом побожношћу и врлином; јер су се често пута само зато испуњавали прописани закони, да се умакне осветљивој и кажњивој десници божијој, и ви знате, да дијете, које само из страха слуша, још се не може добрим назвати. Отуд је дошло, да се у доба Христово богослужење обдржавало с великом строгошћу, али је само неколицина правим религиозним животом показала, да обожава Бога у духу и истини.

То је наш Спаситељ Исус Христос са жалошћу гледао, па кад се одлучио, да постане душевним уређитељем свога рода, Он није учинио врлину и блаженство одвисним од страха божијег, већ је рекао: Дајем вам једну нову заповијест, да имате љубав међу собом, и само ћете се понавати да сте Моји ученици, ако испуњавате ту заповијест. Док Мојсије у двије књиге о сваком поједином одношају у животу навјешћује нарочити закон и на његов пријеступ напомиње казну осветљивог Бога, дотле Исус тражи само љубав,

и она се ради тога називље краљевским или првим и најбољим законом. Њоме су се прије свега имали његови апостоли одликвати, ако су ишли затим, да распростру његову религију и њен добротворни утјецај по свима народима. Он је сам из љубави на свијет дошао; Његов цио земаљски живот преображавао је љубав према свима, који су с Њим земаљску срећу дијелили; Он је умро из љубави и драговољно, претрпив најмучнију смрт само зато, да нас усрећи. Имајте љубав међу собом! То је била главна заповијест, коју су имали његови учиници испуњавати. Мир с вама. То је био небески поздрав, којим је своје ученике поздрављивао И њему је подражавао Његов вјерни ученик Јован. Он вагда лежаше, тако нам приповиједају свети писци, на преима Исусовим, и удисаше дах љубави из свог божанског учитеља. Ако сте икада с позорношћу читали његове списе, за цијело сте осјећали онај спасоносни дух љубави, који тече из сваке његове ријечи. Као што отац на умору сакупља пошљедни пут своје синове, да их утјешу и опомене, тако сазивље и Јован на умору, учитељ божанске љубави, још једном своју општину, за тим га донесоше у своју скупштину и рече са умирућим гласом: Дјецо, љубите се међусобно! И кад су га питали, зашто им само ту заповијест даје, он одговори: Ако то чините, онда је доста. Пошљедне ријечи Јованове дубоко нас дирају у срце, љубазни моји и сви који су ту заповијест чули, за цијело су држали његову искрену опомену за љубав. Љуби Бога изнад свега, а свога ближњег као самог себе: Ето тако вели Христос на мјесту које ће бити као онов у данашњем тумачењу. Испоредимо ли ту заповијест с најбољом заповијешћу јудејске религије, имамо ли и то у виду, да је страх божији био лозинка предхришћанског богопоштовања, али је Исус умјесто њега поставио љубав, мораћемо доћи на питање: Зашто је Исус дао својим шљедбеницима заповијест љубави као најбољу и највећу? Па одговоримо сада нато уз помоћ божију, па ће мо се осјећати позвани, да ту заповијест од свег срца испуњавамо.

Св. Мат. 22. 35.—46. И упита један од њих законик кушајући га и говорећи: Учитељу! која је заповијест највећа у закону? А Исус му рече: Љуби Господа Бога својега свијем срцем својим и свом душом својом и свом мисли својом. Ово је прва и највећа заповијест. А друга је као и ова: љуби ближњега својега као самог тебе. О овима двјема заповијестима виси сав закон и пророци.

Ето сте саслушали, браћо моја, како нам наш Господ у мало ријечи преставља скуп свих наших дужности. Све, што у животу чинимо или намјеравамо чинити, Он своди на божанску и човјечанску љубав. О заповијести љубави, тако Он вели, виси сав закон и пророци. Ако ту заповијед сравнимо с главним захтјевима старозавјетних писаца, она нас води у уводу нашег говора на питање: Зашто је дао Христос својим ученицима заповијест љубави као највећу и најбољу? Пошло у одговору на то можемо наћи најјаче побуде и узроке, да слиједимо светом позиву Исусову, с тога нека нас све без разлике испуни дух побожне молитве, па ће тада и овај час бити благословен. Зашто, тако се питамо,

**Зашто је Исус дао својим шљедбеницима заповијест љубави као највећу и најбољу?**

I. За то, јер је знао да је ту заповијест лако испунити;

II. јер у испуњавању те заповиједи свака религија налази прави основ и прави циљ;

III. јер права љубав према Богу и човјеку једино унапређава срећу и мир живота; и

IV. јер нам она на циљу наше земаљске среће даје једину највишу утјеху.

С тога је дао Исус заповијед љубави као најбољу и највећу.

I.

јер је знао, да је свакоме лако ту заповијест испунити.

Ипак он сам вели: Мој је јарам благ и моје је бремене лако. У светињи човјечјих груди љубав е први осјећај, који остаје пробуђен до последнег издисаја. Као што сунце од изласка до заласка јнигда не престаје, да са својом златном зраком обасјава поља и шуме, долине и брегове, и да их преображава својим сјајем, тако преуноси љубав све моменте нашег живота, тако нас она усређава, док год нам пријатељска рука очи не заклопи. Она усређава дјетиње срце, кад га мати и отац загрли; она усређава младића и дјевојку

и допушта им, да гледају дане будућности у ружичастом сјају; она покреће мужево и женино срце на осјећаје више радости; она распростире преко вечери живота старчева још њезин њезни чар и окружује његову уморну главу као са светитељским вијенцем око главе. Основан је глас свих осјећаја у срцу доброг човјека љубав, и што је она чистија, то је и њезина снага моћнија. Њоме нам је могуће сваку па и најтежу жртву принијети.

Њу је сами Господ познавао као најјачу од свих осјећаја, и ради тога је она имала примити племенитији и виши правац, и постати носилицом Његове религије. На дивљој и јакој младици шумској баштован накалеми своју најплеменитију гранчицу и она нарасте до прекрасног дрвета. Тако исто требало би, да се љубав, као год што се показује у сунцу природе, оплемени љубављу, која е неба потиче, која пријатељу освећује живот, а непријатељу радо опрашта. Христос је знао, шта би човјек био кадар њоме постићи, и како би само њоме могао добити слику божанства. Но ако је дух љубави већ од природе у нама усађен, онда нам неће бити тешко, да га управимо к небу и да му дамо хришћанско посвећење; па како се у љубави закона састоји испуњење, то је лако шљедбенику Христову држати се Божијих заповиједи, и сад ће свакоме бити јасно; што је Исус хтио рећи с ријечима: Мој је јарам благ и моје је бремене лако. Како је Мојсије тешко учинио своје народу, што му је наметнуо велики број закона и правила, која му је требало испуњавати. Каква су била строга захтијевања толиких свјетских мудраца од својих савременика? А човјек, да би се што ближе Богу приближио, мораде се наскоро свих сласти живота одрећи, наскоро се морао у усамљености од свијета озбиљним размисљавањем удубити у биће божије, а мучењима самог себе и испаштањима чувственост посве затрти. Како би било тешко већини наших савременика добро само зато чинити, јер је добро, што је на жалост изнио највећи мислиоц овога столећа. О како је то у Христа са свим друшћје. Људи, које он љуби као своју браћу, имају испуњавати само заповијест љубави, јер их она најмање оптеретити може. Или како? Би ли било тешко, с најискренијом се љубављу са свим предати добром оцу небеском као његова захвална

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

и послушна дјеца, ако наше око посматра Његове неизмјерне благослове у широком пољу природе, ако се наша душа вазда обазире на Његова мудра и добра вођења у животу? Би ли било тешко, сваког човјека, родио се он у врућем југу или хладноме сјеверу, био богат или сиромах, кнез или просјак, сусрести с љубављу, ако нам Христос навјешћује, да смо ми сви чланови једне велике фамилије на земљи, да он сваког земаљског грађанина носи у своме очинском срцу, и да је за све свога сина послао у свијет, да је за све допуштио, да Његов син пати и умире у неисказаним мукама: Зар би било тешко држати се ријечи Христових: Љубите своје непријатеље, ако се промислимо, да је и наш непријатељ наш ближњи, који нас може усрећити, да смо и ми у божијим очима само помиловани, и да се он може, кад нестане границе земаљског живота, по свој прилици поставити на виши степен блаженства него ли ми? Заиста, лако је испунити заповијед љубави према Богу и ближњима; истина је, што Господ вели, да је његов јарам благ а његово бремене лако; и за то се морамо осјећати побуђени, да их примимо с драгом вољом на се; у толико више, јер у посматрању те заповиједи свака религија налази прави основ и праву циљ, или краће речено, јер је у љубави закона испуњење. Морали религија бити свеца, која спаја човјека с Богом, то је само религија унутрашња света љубав; јер шта нас друго чвршће везује за очинско срце божије, него љубав; чим се могу два душевна бића довести у искренију заједницу него љубављу? Ко живи у љубави тај живи у Богу, а Бог у њему. Спајање човјечијег духа с божијим, т. ј. спајање нашег мишљења воље и рада с божијим, ето у том се састоји највећа задаћа смртног човјека. Па како је љубав једино разрјешава, то је у њој основ и циљ свих религија, ради тога је Исус учинио првом и најбољом заповиједи својих шљедбеника. Ти љубиш оца и матер, љубиш их свом душом и свим срцем. Били ти било могуће противити се њиховим мудрим и добрим намјерама? Ти поштујеш и љубиш своје претпостављене, осјећаш се побуђен, да поклониш своју љубав оцу домовине и његове њежности и доброте. Како? зар би ти било могуће, немарити за његове наредбе, његове опомене, приједлоге и савјете, и не вршити их свом ревносту? У

унутрашњости свога срца чуваш залогу љубави према мужу и жени. Како? зар би могао да не испуниш праведне жеље, које раде о твојој сопственој срећи. Би ли могао противно томе хтјети и радити, што је постало предмет њихове тежње, њихове наде и њихове најискреније жеље. Више од свега треба да Бога љубиш. Можеш ли то, ако вазда и свугдје не осјећаш, нећеш и не радиш по свима Његовим заповиједима, јер он само безусловним покораванем Његовој вољи драговољно помаже твојој правој срећи? Можеш ли, ако се небески пламен љубави распламтио на олтару твога срца, можеш ли још и тада, и ако би ти јако тешко било у ма којем тренутку свога живота не саслушати глас господњи, а да пун свете ревности не чиниш, што он заповиједа. Кад би ти то могао, твоје би срце било без љубави и ми би те морали сажалијевати, што је то тако. Љубав је испуњење закона. У љубави налази непоколебива вјера чинити добро, свој основ и у вољи лежи снага; ради тога је Онај који све љуби, уједно и свемогући и најсветији. Ја би могао љубав сравнити с једним компасом; јер као што компас води брод кроз стјеновита море без опасности, тако нас и она води кроз многопокретни живот до сигурног циља, ако свагда слиједимо њеним побудама и опоменама, да су је шљедбеници Христови увијек као најсветију дужност посматрали, те љубили Бога и ближње, е вјеруј ми, брале мој, неби се никада увађали толики закони у хришћанским државама, које сада морамо испуњавати. И ви морате вјеровати, чим је богатија држава законима, тим су јаднија срца подајника у љубави према Богу и ближњима. Срце, које је прожето љубављу, не потребује никаква закона. *Љубав се не радује неправичности, али се она радује истини; она не тежи за штењом; све подноси, све вјерује, свему се нада и све трпи.* То је знао наш Спаситељ и ради тога би требало да влада у цркви, коју је он основао, само закон, краљевски закон љубави. У њему се састоје сви остали, љубав је испуњење закона. Па баш ради тога је Исус дао својим шљедбеницима заповијест љубави према Богу и ближњима као највећу и најбољу, јер права љубав према Богу и ближњима једино унапређује срећу и мир живота.

Ви сами знате, благочестиви хришћани, како је жалосно по једну фамилију, гдје је њена света

веза раскинута. Ви сте за цијело видјели многу кућу, у којој су владали тамни духови мржње и неслоге. Поједини њезини чланови сретаху се равнодушно и с неповјерењем; мужевој вољи противила се жена, заповијести господаревој слуга. Њихове радости огорчаваху се неучешћем, завидљивим приговорима и подругљивим потворама. Мржња је постала као крвни нож за жртву, који је непоштедљиво морао све њезне везе раскинути, којим су се пређе њихова срца једна с другим спајала. И као што им недостаје у радости учешћа, тако исто и утјехе у жалости. Који се мрзе, ти немају сажалења. Који се у животу непријатељски однесе једни према другим, такви не сажалијевају ни брата, који се унесређио, хладно и без саучешћа гледе његове болове или избјегавају његову близину, да избјегну свако племенитије буђење.

Па како је у фамилији, тако је и у држави. Ако је анђел мира и љубави уступио мрачном духу мржње, тад се кидају везе закона, тада влада најсуровија самовоља, тада је ишчезло повјерење толиких срдаца, тада се у крвној борби сретају често пута синови једне отаџбине, тада се виђају смртне жртве. Биједа и невоља су сапутнице мржње. Томе нас учи сопствено жалосно искуство. Али ваљало би, да их за навјек нестане по вољи нашег спаситеља са земље, ради тога што је дао својим шљедбеницима заповијест љубави.

Дивљи пламен страсти спречава до душе често тежњу за сједињењем и миром; до душе нама се чини често готово немогуће њезину бујну снагу обуздати, ако смо је неко вријеме задовољством питали. Но није ли то дух љубави, што у нама угушава сваку грјешну наклоност? Нијесу ли то благи нагони љубави, којим ми своје ближње веселимо и усрећавамо? Није ли то њена блага сила, која нам не допушта, да вријеђамо свога ближњега? Није ли то љубав, којом се једино склапа право и трајно пријатељство? Није ли то љубав, која с трпеливошћу подноси слабости ближњега, која му радо опрашта његове погрјешке. Није ли то љубав, која наше срце покреће, да њезном руком потпомажемо сиромашног и биједног, ако му теку сузе жалоснице из очију?

Да, она је то. Али дух љубави удостојава нас љубави својих ближњих, без њега смо хладни

и без осјећаја и нијесмо кадри учинити никакве врлине; љубављу тек учимо, како се морамо са својим ближњима опходити. Њезина добротворна снага учи нас, да поднашамо болове времена, њезини су плодови нада и трпљење. Само братском љубављу лако нам је учинити сваку врлину, само љубављу. — Ипак што да ређам све благослове, који из ње произлазе? Њезин добротворни утјецај на оплемењење и усрећавање људи већ сте сами на себи искусили, ви сви знате, да је само она кадра срећу човјештва поткријепити. Спас и благослов почива на оној земљи, у којој се кнезови и подајници опасују светом свезом љубави; срећа и благослов напредују само у оном мјесту, у којем становници у духу љубави к циљу теже, палма мира цвјета само тамо, гдје љубав с брижљивом руком искорјењује сваку отровну биљку мржње; послушност, вјерност и слога, која се нигда не поколебава, у оној су кући мили ангели хранитељи фамилијарног круга, у којој Христа слушају и држе се ријечи Његових апостола: Имајте љубав међу собом! С унутарњим учешћем слави се у оној кући сат високе радости; са сузама радосницама у оку жена и дјеца огрђују срећног оца и са срцем пуним захвалности он привија своје миле и драге на своје тронуте груди, гдје покој и ведрина разбиструју њихове погледе. Ту се чује ријеч господња: Радуйте се с радоснима; али и: Плачите са онима, који плачу. У своме животу ви сте за цијело искусили: да је подијељен бол, у пола бол. Ако је твоје плачно око у судбоносним непогодама угледало само нерадосну пустињу, ако те немирна брига ради идућег дана испуњавала, гдје си тада нашао утјехе и ублажења своме бригом оптерећеном срцу, благочестиви хришћанине? Зар то није било на прима милих, који ти дадоше десницу небесног оца за вјерног друга у животу? Зар би се могао и тада јеткој жалости препустити, кад би ти се жена са саучешћем приближила и прозборила утјешне ријечи? кад би те твоја дјеца загрлила и узвикула: „Не плачи, оче!“? О! на земљи има цијло једно блаженство: и то блаженство љубави. Оно једино поткрјепљује нашу срећу; оно једино помаже нешем миру. А да будемо учесници тога блаженства, Исус нам је дао заповијест љубави као најбољу и највећу; јер је она и таква, која циљем нашег земаљског живота даје нам једину највећу утјеху

Брзо пролазе сати на сату живота, и кад ће пошљедни откуцати, ми не знамо; али ми то знамо: озбиљни судац мртвих влада над звјездама, пред кога ће морати сви изићи, који су по земљи ходили. Он ће дати свакоме по својим дјелима. Стрепите синови људеки! И најскривенија дјела изаћиће на видјело. Пред Господом нико није праведан. Ми смо грјешници. Велики Боже! Чим ћемо се утјешити и окријепити, кад пам пошљеш озбиљног ангела смрти. О, нека ти је чест и хвала, што си нам то сином својим навјестио! Сјећајте се, браћо моја, свечаног описивања Христова страшног суда! Он вели само оним, који су упражњавали љубав на земљи, ове спасоносне ријечи: ходите благословени оца мога, нашљедите царство, које вам је приуговорено од постања свијета! — Љубав, то ви сви призмајте, љубав нас води у царство блаженства, и ако смо је у животу са свег срца испуњавали она нам на крају земаљског живота даје највишу утјеху. Ипак јаој! с тугом и жалашћу поглед се зауставља на смртној постељи. Који се вјерно у животу љубише, гледте смрт их раставља, гроб прима умрле искрене пријатеље и преобраћа их у прах и пепео. Чим ћеш се утјешити, поштени домаћине, ако љубезну сапутницу свога живота узморах предати мрачној земљиној утроби? Чим ћеш ублажити свој бол, поштена жено, ако видиш оца своје нејачи гдје умире у рукама неумитне смрти? Чим ћете, очеви и матере извидати своје разгрухано срце, ако узморате своје љубимце, синове и кћери с колијевке на смртна носила поставити? каква вам утјеха остаје, синови и кћери, кад вам оне, који вам живот дадоше, понесу на мирно гробље? Чим ћете се утјешити, ви ожалашћени пријатељи, на мртвачким сандуцима својих умрлих другара?

Шта ће утјешити пријатеље на умору, кад онима, који иза њих остају, пошљедни пут пружају дршћућу руку. Ах! ми би морали клонути духом, кад нам љубав не би дала једину највишу утјеху. Њоме се у пошљедњем немирном часу смрти порађа најдубља и најискренија жудња, да ћемо оне, с којима се растајемо, једном видјети и поновно загрлити. Господ нам је обећао блаженство с оне стране гроба. Али, благодастиви хришћани, зар би било могуће блаженство за нас, кад срце, које је рањено болом

растанка, не би дало своју жудњу утишати, кад оно не би никад на прима оних било, с којим је овдје у свијету тако весело куцало? Не, заиста срце се очево, материно, братовљево, сестрино и пријатељево не би нигда умирило и усећило, кад им не би десница возљубљеног Бога у вјечности привела све миле и драге, који на њиховим смртним постељама вруће сузе лише. Блаженство би учинило нестишану чезњу за сједињењем с њима свима патњом и муком. Једно се без другог не да замислити. С тога ће вјечни Бог љубави допустити, да се поново видимо и здружимо са својима, или би морали сумњати у ријеч св. писма, које вели, да је Он љубав. Али то ми не можемо и не смијемо; с тога нам остаје утјеха, коју нам даје љубав чезњом за сједињењем е ћемо се једном код пријестола небеског оца наћи и загрлити; јер ће сви добити спас и блаженство, који вјерују у Његовог сина Исуса Христа. Љубав нас овлашћује и принуђава нас на ту наду; ради тога нам циљем земаљског живота даје једину и највећу утјеху.

О камо лијепе среће. кад би раменом уз раме ходили по овоме свијету. Љубав нека вам буде звјезда претходница, која вас води, е на онда ћете се и у животу и у смрти осјећати усећеним, у животу и у смрти благосиљћете онога, који је дао својим шљедбеницима запо- вијест љубави као највећу и најбољу.

Пријатељ кад те кроз живот прати  
Највећа то је земаљска срећа,  
Заједно с браћом у добру етати  
Такова срећа јоште је већа.

\*

Љубави срца отворте с тога  
Највеће благо нек вам је она,  
Јер свећег другог од вишећег Бога  
Немате, знајте, нагона свога.

\*

Љубав медени радосне часе  
Вес'о пријатељ на грудима снџава,  
Ил' пушта уз нас жалосне гласе  
Ако нам увијек в'јеран бива.

\*

Кад туга мучи срдашце наше  
Кад нам сузе напуне очи,  
Бреме је наше увијек лакше  
Кад друго срце у помоћ скочи.

Лубав уздише на тихој раци  
Уморан братац ђе чврето снови,  
Ал' поглед горе Вишњему баци  
Утјешен бићеш, нада је жива.

Јер тај поглед тјешу нас боне  
Чека нас мили састанак тамо,  
Почне л' и нама сунце да тоне  
У рајске краје и ми хитамо. Амин.

## Древна слика св. Бориса и Глеба.

Припошио уз минеј Вид. вит. Вулетић-Вукасовић.

(Наставак).

И оуспрѣте мѡщи мѣнковъ кѡговѣрний  
кнѡзь ѡрославѣ св митрополитомѣ и со ѡгд-  
менами, и со всѣмѣ дѡхѡвнымѣ чиномѣ, и со  
множествомѣ народѡ: и видѡхѡ все тѣло тѡ  
чѣтноѡ страдалѣческое цѣло кромѣ всѡкагѡ  
и стаѣнїа, толикимѣ времѣнемѣ не вредѡвшѡ

всѡ, ни почернѣвшее, но  
кѣло ѡки живѡгѡ чело-  
вѣка, и благоуханїе испу-  
щающее, и оудивляхѡса чѡ-  
деси томѡ. И неше вѣвѣши-  
городѣ вѣ церковь стѡгѡ  
васїлаа древлѡндо, раско-  
пѡша зѡмлю, и положиша  
вѣ раѣцѣ каменной при-  
вратѣ ѡгѡ стѡм ѡвориѣкѣ.

Бѣ же нача прославѡлти  
оубѡдники своѡ, ѡвѣкѣ по-  
казѡ, ѡакѡ спѡдѡби ѡхѣ  
сѣ лики стѣхѣ мѣнниковѣ  
цѡтвѣа своегѡ ивнѡгѡ:  
дадѣ во моѡамѣ ѡхѣ  
стѣмѣ дѡрѣ цѣлѡити не-  
дѡго, и притекахѡ мнози  
волѡщїи ко грѡбѡ ѡхѣ сѣ  
вѣкрою, и прїемляхѡ  
не дѡгѡмѣ своимѣ цѣлѡвѣки,  
и возвращахѡса  
здѡрѡвы, славаще во стѣхѣ  
прославѡяемагѡ ѡга.

По времѣни же нѣкоемѣ, слачїса пош-  
щенїемѣ вѣжинѣмѣ возгорѣтїса  
церкви стѡгѡ  
васїлаа, вѣ нейже лежѡхѡ  
под спѡдомѣ (вѣ  
землї) чѡдотвѡрныа мѡщи  
стѣхѣ мѣнникѣ,

нѡвѡхѣ чѡдотвѡрцевѣ рѡссїйскихѣ  
борїса и  
глѣба и не возмогѡша лѡдїе  
оугасїти церкви  
тоѡ никакоже, ѡ вѣрѣха  
во возгорѣса: изне-  
сѡша же ѡз неѡ всѡ  
їкѡны и сосѡды, даже  
до мѡла, и ничтѡже  
томѡ ѡ церковныхѣ  
вещїй сгорѣкѣ  
токмѡ ѡдїна церковь.



И таковѡ стаѡшасѡ  
стїи вѣ грѡбѣ лежѡщїи  
кромѣ церкви: но двѡче при-  
ходѡщымѣ сѣ вѣкрою по-  
давахѡса исцѣлѣнїа, и зна-  
менїа ѡбѡлѡхѡса, ѡкоже  
прѣжде на смѡдинѣ над тѣ-  
ломѣ глѣба стѡгѡ: двѡгда  
во стѡлпѣ ѡгнѣнный, двѡгда  
же свѣщїи горѡщїа зрѡ-  
хѡса на грѡбѣ стѣхѣ, а  
иногда ѡгнѣскаѡ слашѡ-  
хѡса пѣнїа, и мнози ѡки на  
позѡрѣ нѣкїи приходѡхѡ  
тамѡ (ѡгнѣ ѡ грѡба во-  
рїса и глѣба ѡпали нѡзѣ  
варѡга). Прїидѡша же ѡдї-  
ною варѡги, и хѡждѡхѡ сѣ  
неврежѣнїемѣ, и дѣже ле-

жѡхѡ под зѡмлю чѡдотвѡрныа  
стѣхѣ мѣнни-  
ковѣ мѡщи, и ѡгда ѡдїнѣ ѡ  
варѡгѣ вѣстѡпїи ногами на  
грѡбѣ мѣннѣскїи, внѣзапѣ  
їзїдѣ ѡгнѣ ѡ грѡба и ѡпали  
ѡмѡ нѡзѣ: тоѡ же не могїи  
стерпѣти, воскрѣча, и скѡчїи  
ѡ мѣста тогѡ, и показѡ  
дрѡжїнѣкѣ своїи ѡпалѣн-  
ныа своѡ нѡги. И ѡтѡлѣкѣ  
не смѣлахѡ при-



ближитисѧ томѣ мѣстѣ, но со страхомъ покланѧхсѧ.

ѿ сѧмъ ѿ ѿинокѣхъ чюдесѣхъ бывающихъ ѿ грѣба стѣхъ повѣдано вѣсть великомѣ князю ѿрославѣ: той же возрадовасѧ дшшею, ѿакъ братію егѣ неповинну пострадавшю прославетъ гдѣ, ѿ сѧшаннаѧ тѧ повѣда митрополитѣ ѿдрѣвѣ. Митрополитъ же благодариетъ вѣдѧ, ѿакъ въ землѣ нашей новѣхъ чюдотворцевъ проавлетъ гдѣ, глагола ко князю: совѣтъ влѧтъ ѿ благодѣенъ даю тебѣ, да созиждешѣ церковь на грѣбомъ чюдотворцевъ стѣхъ, ѿ ѿзымемъ ѿзъ подъ спѣда на верхъ мѣщи ѿхъ чѣтнѣмъ, ѿакъ да оусерднѣе притекаютъ к нимъ вѣрнѣи людѣе, ѿ ползѧютъ просѣмаѧ ѿ оубѣдникѣхъ вѣжнѣхъ. ѿ оубѣденъ вѣсть князю совѣтъ митрополитѣхъ, ѿ потѣвѣсѧ, созда вскорѣ церковь древѣнѣ въ вишгородѣ на грѣбомъ стѣхъ мѣнѣхъ великѣ ѿ краснѣ, ѿмѣщю пѧтъ главъ, ѿписѧ всю внѣтрѣ ѿкѣннѣмъ писѧнѣмъ, ѿ оу Краси ю всѧкою красотѣю. Совершениѣ же вѣвшеи церкви со всѣмъ оукрашенѣмъ ѿ потребами, прѣиде прѣвсвѣщеннѣи митрополитъ ѿдрѣвѣ съ клиромъ ѿ всѣмъ ѿсвѣщеннѣмъ собѣромъ, такожде ѿ великѣи князю ѿрославѣ со всѣми волѣры ѿ со множествѣмъ нарѣда, ѿ сотворше всенѣщное пѣнѣе въ нѣкой той церкви, мѣдѧ ѿслаѣ къ ѣд ден, въ ѣнже ѿногдѧ корѣсъ стѣи оубѣнѣ вѣсть, ѿсвѧтиша церкѣ: ѿ по совершениѣ ѿсвѣщенѣмъ, повелѣ митрополитъ ѿкопати

землю на грѣбомъ стѣхъ. ѿ егдѧ копѧша, ѿсхождаѣе благодѣнѣе ѿ грѣба, ѿ ѿкопѧше ѿзвѣдѣша ѿ землѣ ковчѣги съ мѣщѣи стѣхъ, ѿ пристѣпѧ митрополитъ со свѣщеннѣи, страхомъ ѿ любовѣю дерзѣюще, ѿкрѣша стѣхъ ковчѣги. ѿ видѣша чѣдо прѣславнѣ: тѣлесѧ во стѣхъ цѣлы. нетѣлннѣ, лицѧми свѣтлы ѿки жѣвы здравѣсѧ, ѿкѣ всѣмъ оудивѣлѣтисѧ по премѣнѣ. ѿспѣнисѧ же ѿ благодѣнѣмъ мнѣгаѣхъ во церкѣ, ѿ положиша тѣмъ стѣхъ мѣщѣи на деснѣи странѣ въ церкѣ, ѿ оустѣвиша въ той денъ, мѣдѧ ѿслаѣ къ ѣд денъ прѣзновати пѧмѧтъ стѣхъ мѣнѣхъ ромѧна ѿ давѣдѧ. ѿпрѣ же сѣщѣмъ ѿмъ въ церкѣ во стѣю ѿтѣргнѣ, чѣловѣкѣхъ нѣкѣи хрѣмъ ѣвѣми ногѣми прѣиде пѣзѧ со мнѣгимъ трѣдѣмъ въ церкѣ, ѿ молѧше да дадѣтъ емѣ прѣвѣишѣтисѧ къ чѣтнѣмъ мѣнѣескимъ ковчѣгамъ, вѣ во нарѣда оутѣшенѣе мнѣгѣе: ѿ егдѧ прѣвѣишѣсѧ ѿ прѣкоснѣсѧ съ вѣрою молѧсѧ, ѿкѣ оутѣвѣрѣишѧ емѣ нѣзѣ вѣгѣю ѿжѣю ѿ молитѣми стѣхъ стрѣстѣтерѣцѣхъ. ѿ востѧвъ хѣждаше прѣдъ всѣми, Тѣ чѣдо видѣвъ сѧмъ князю ѿрославѣ ѿ митрополитъ ѿ всѣи людѣе, воздѧжа хѣвалѣ егѣ ѿ стѣмъ егѣ оубѣдникѣмъ. По ѿтѣргнѣ же пѧтъ князю всѣхъ на ѣвѣдѣ, ѿ прѣзновѧша прѣзвестѣо ѿкоже пѣдовѧше: мнѣгѣе же въ той денъ великѣи князю раздадѣ ѿ ѿмѣннѣи своѣхъ нищѣмъ ѿ сирѣтамъ ѿ вдовѣцѣмъ.

(Наставѣе се.)

## Кратки опис једне старе рукописне књижице.

Књижица, која ће се овдје описивати налази се код г Недељка Серафијановића, пароха Мичијевићког, у маглајском котару.

Увезана је била у тврди кожни повез, али је исти ослабио. те се неколико листовѧ из ње изгубило.

Сада има 122 листа. Писана је на дебелој хартији, као што се обично у оно вријеме употребљавала.

Дуљина је књижици 17 цм.; ширина 11 цм а дебљина књиге с корицама 3<sup>1</sup>/<sub>2</sub> цм.

С почетка на самој корици, имају ови записи: (писани минејским словима, које сам због њихове множине преписивао обичним писмом). ѿфнѣ (1759.) то лето досели драгоѣ и кратѣго никола и драгѣа и драгѣич в (2) сина теѣдор

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

и Ђро из вошц (?) близъ воде брзе веркаса тоже зовѣ презиме ванѣн мѣа априла.

лѣта г(оспод)на дѣдѣ (1765.) то лѣто вождѣмъ допѣщенѣмъ поедѣ мишъ хранѣ кѣкѣ-рѣзе и шенице и зобове ланове и конопле и расаде и люди шеношъ с лѣчевима и маша-лама више брѣмъ по ѿ (13) илѣде.

На првом листу до корице пише овако: „Сна свѣтаѿа и бжественаѿа книга глѣмъ скѣцаникъ (?) и с молитвами на васокѣ потрѣкѣ с(вја)щено презвитра ѿреа гавре спасоевича подрѣки его: и когда се постави с(вја)щеникомъ попъ гавро више поменѣти рѣкоположенаго митрополита именемъ кѣрѣ мелентѣ ва лѣто днѣ дѣдѣ (1:30.) мѣа априла кг (23).

когда се прѣстави прѣвсвѣщенѣши митро-политъ мелентѣ дѣдѣ.

когда се прѣстави патрихарѣ аданасѣ дѣдѣ више ништа није записано).

когда се прѣстави митрополитъ гавриа миховицъ дѣдѣ (1752.)

когда се прѣстави попъ Ѳеодосѣ ва лѣто гдѣне (господне) дѣдѣ мѣа дек. кѣ (12)

когда се прѣстави попъ пако свѣтогорац лѣто гдѣне дѣдѣ мѣа априла“.

Овај лист, што је на њему ово написано, слијепљен је с другим листом, те се никако ра-ставити неѣа.

На другој страни слијепљених листова, било је написано 23 редка, али је то неко замрљао; једва се може с прва прочитати ово: „сна свѣтаѿа и бжественаѿа бнига глѣмъ мо-литкѣ . . .“ Даље се ништа прочитати не може.

На прва два листа садржаја казује се: како, зашто и у које вријеме треба чинити: ве-черњу полуношчницу, јутрењу; први трети шести и девети час.

На првој страни трећег листа је исписано неколико тропара и кондака. А с другу страну пописани су редом прекосавски манастири, и то: 1. Привина глава, 2. Дивша, 3. Кѣвѣедин, 4. Петковица, 5. Шишатовацъ, 6. Беженова, 7. Јазакъ, 8. Јазакъ мали, 9. Ремѣта мала, 10. Хо-

пого, 11. Раваница, 12. Деановци, 13. Пакра, 14. Ораховица; са означѣњем храма — осим Петровице, Хопова и Ораховице.

На 4. листу пише: оу ѿсаровини у колико црква долазисмо по немачкој: 1. у кљочевѣку 2. у тополу, 3. у мириевци, 4. у петровице, 5. у бадиновци, 6 код привине главе, 7. у вутоку, 8. у стражи, 9. у кобашу, 10. свинару, 11. у градишкѣму, 12 у ораховици, 13. у ѿасеновцу“.

Пошлѣ тога пише: „босна. 1. манастирѣ гомихоница: храмъ заведење, 2. манастир Мошаница хр. арханггеловиц, 3. манастир храмъ хр. с. никѣлаѣ.

#### Херцеговина.

4. манастирѣ житомислићъ храмъ. благовѣщенѣ, 5. манастирѣ завала храмъ заведење, 6. манастирѣ требина храмъ (нема написано).

#### Зворничка.

7. манастирѣ шренъ храм с. никѣлаѣ, 8. манастирѣ тамна крамъ благовѣщенѣ, 9. манастирѣ чѣкѣшина крамъ заведење“.

Испод овога пише: „какоѣ цариградъ ѣзетъ лѣта ѿ вѣтѣа ѣцѣа како стоѣ лѣта ѣсѣѣ а по плоти бѣа слова дѣдѣ мѣа марта“.

На 5. листу, који није управо по реду, јер су листови погубљени, пишу се: „царѣтва римѣска“, и то: 15. „царѣтво Сефировѣ“ па до 27. царѣтва Диоклѣтијанѣва и Максимијанѣва.

На другој страни тога листа су: „царѣтва грѣчаска“ од Константина великог па до царѣтва Никифорова (31 царѣво).

Пошлѣ овога доста је листовѣ погубљено, те долази лист 34., на коме је свршетак неке повјести или ѣтописа од кога је остало 9 редака, овога садржаја:

„на блгарски ѣзикѣ при цари грѣчки мѣхѣилу и тѣодѣри матери егѣ иже утврдише клѣнѣати се свѣтим иконами лѣта дѣдѣ назва се немања господин србѣламъ и царѣвова лѣк (42) лѣта биѣтъ же велики жуѣпанъ ѿ племена благочѣстиваго корене ветѣе его“<sup>1)</sup>.

Пошлѣ овога долазе неке јѣктѣније и молитѣвице.

На 38. и 39. листу је прѣсказивање времена: по луни, мѣоу. тутну, грмѣвини, трѣсу земли,

<sup>1)</sup> Овај одломак је сличан почетку „Српског ѣтописа у „Дечѣнским Споменѣцама, од арх. Сер. Ристића.

слнцу, опашитој звезди, каквоу знамениу на небеси и т. д. те „слово о небесној и земалској протли“. Ту су питања и одговори, о створењу свиета и што држи земљу.

На 40. листу пише:

„лета г(оспод)на 3пи пишеть како преписаше колико у цариграду има махала турские гѣог (2973) а мечита великие спз (286) а малие мечита 4хг (4603) веруна где лебъ пече 4спе (2285) имарега р (100) теѣиа дервишкие сп (280) марвасариа (?) 87г (873) чешми воденіе цлг (943) бузлчка ље снегъ стои лети 84 г (!) кабана г (13) амама шод (874) бузака ље бузу пеку 4фпе (4595) цркви шми (842) шобашчи вѣ (12) врата цариградскіе кѣ (25)“.

Испод овога пише:

„С широта и длгота земли и ш стадіа і ш стезанихъ землемерству“, написано на три стране.

На 42. листу пише:

„Да се зна каде учини московъ с царемъ ратъ поради свеціе кой ка цару приде и свади га шнимъ лета 4фга и штиде везиръ с войскомъ васеленскомъ према москову и сретоше се код воде пруте и придоше Турци воду и ударише на таборъ и собтекоше сасву страну и бише из метериза г дни и вапроси шереметъ ш везира мира и бистъ везиръ кайлъ и милостивъ даде и узе ахрачъ и учинише миръ и шдоше во својаси с миромъ. Пакъ време и лето идоше турци на штинъ и градише градъ и неби боја ниље. пакъ .: .: лета 4фг (1713.) идоше турци на прну гору робише и палише зло чинише много .: .: 4фг и би предъ нима паша љуприлићъ и завргоше рат с принципомъ 4скг (1715) идоше турци на море и котаре и бише градъ синъ много дни и невозмогоше вазети .: .: пакъ 4фси би

са љесаромъ и шде везиръ на неља својомъ войскомъ и пороби и попали на вери срѣтемъ и врушку гору и цркве и манастире пожеже и отиде на градъ варадинъ и на табор нѣмчевъ и бистъ помежду нѣмца и уби везира и разби таборъ и вазе азну и топове и шде войска љесарева на темипваръ и би градъ и вазе и пуца турке на вери и шдоше с миромъ: паки другое лето одеше обои войске собом войске бихограду и немацъ би градъ много дни и дадему богъ везира разби а градъ му се предаде изидоше турци на вери и понесоше што кой може и шдоше са миромъ лета 4фзи и то лето учини царъ миръ са љесаромъ ш илину дне .: .: —

Пошље овога је: „сказаніе ш кѣ (12) петака иже подоваеть држати различно“, које је написано на два листа.

На 45. листу су разговори између „брата“ и „старца“ о гријеху и добродјетељи.

Пошље овога је:

„С летурги васакаго човека .: .: слово светога василіа љереома да видетъ благодетъ бжию.

Негда рекутъ: ваниду ва домъ твои поклоню се ка храму светому. тогда ангели шемлутъ грѣхъ човекомъ попъ безгреха вайде ва црковъ.

Негда речетъ љерехи: благословено царство: тогда ангеле шкриваетъ врху цркве его.

Тако до краја литургије тумаче се и казују невиђене — тајаствене — функције; на крају тумачења каже се: Слова светаго глгоріе і светаго љерема ш литургіе“.

Пошље овога т ј. на оборотје 47. листа пише: „А се имена гдна числомъ 4г (72) да еже их иматъ и носитъ са собомъ частно ш васакаго зле избавленъ будетъ. Те се иста ређају на примјер: власт, сила, слово, живот, милост, љубав, мудрост и т. д.

(Наставиће се.)

## Бесједа на збору у селу.

*Срби браћо!*

Приђите ближе и послушајте са страхом у срцу ријеч светог Јеванђеља, ријеч светог Слова Божијега. Не расипајте се, не разлазите се него са стрпљењем, чистом вјером и љубави причекајте да нашу данашњу св. службу увеличамо поуком

хришћанском за времени и вјечни живот наш, да дјелом нашим потврдимо наше молитве које данас заједнички посласмо престолу Оца небеснога. Не хитајте на страну са овог освешеног мјеста, са ови блажени гробова наших отаца и предака, од ове скромне богомоље под ведрим

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

небом, — јер се и овдје ријетко састајемо једва од године до године и у поуци еванђелској наслађавамо се. Сагријешите Богу и дужности празновања светаца, ако барем у овако ријеткој прилици не поклоните мало више времена и пажње поуки из св. еванђеља, ради тога да се поправите по истој у вашим манама и да удесите ваш живот и рад, да одговара правилама вјере, и да вам доноси бољу корист како у овом тако и у оном вјечном животу вагему.

По ријечима нашега преблаготога Спаситеља ми смо сви грјешни и нема никога на свијету без гријеха осим једнога Бога, дакле сви имамо нашије душевније мана, само што те мане или боље рећи гријеси нијесу код свију вас једнаки дјелом и величином. За то треба да се поучите у оном што чините противу правила наше свете вјере. Поука је корисна за свакога па ма он био најпаметнији и најчеститији, највећи праведник или највећи грјешник; она свакоме према стању његова гријеха даје расветљена и пружа помоћи да се поправи у истоме. — Ја сам тврдо увјерен да их има много међу вама, који су се усљед дате им поуке овдје на овом освећеном мјесту или на којем другом поправили у ономе, у чему су се према поуци грјешним осјећали, а знам и то да има и таковјех, који су нема рећи чути поуку, заронили у повор још већих гријехова него су и били.

Слушајте дакле поуку еванђелску, јер ко ту слуша тај Бога слуша а ко се ње одмеће тај се Бога одмеће.

Чувајте своју свету прађедовску вјеру православну, као и вјетарију и најсветију вјеру, која је једина за спасење од Господа Исуса Христа остављена. Чувајте наше лијепе народне обичаје и ни за длаку не дајте да вам се оскврњи њихова битност и суштина, јер вам је с њима наша св. вјера и спојена, и они су нас у вјери сачували до данас. Не поводите се за туђим нагибама, и не допустите да вам туђинштина нанесе љагу на вашу вјеру на ваше обичаје и на ваш не оскврњени понос босанског Србина. — У вјери испуњавајте све ово, што правила закона њезиног наређују да испуњавате; доказујте дакле на сваком мјесту дјелом, ако обете да носите на себи достојно име православног хришћанина и Србина, јер је вјера без добрих

дјела мртва, као што је и тјело без душе мртво. Што год радите и испуњавате ол закона, то чините чистом љубави и синовним страхом према Богу, светој вјери и своме ближњему, па ћете тада испунити све што је у закону написано. — Ваше народне обичаје удешавајте онако, како они неби били штетни и убитачни по живот, здравље и иметак и повјерење, нарочито обичај слављења крсног имена, обичај о сарањивању мртваца и софрама — прекадњама.

Кад славите крено име тај јединствени ерпски обичај, у којим се Србин поноси пред другим народима, ви га барем славите онако како додикује Србину да га слави. Немојте сву насладу и сву част о креном имену вашем налазити у томе, кад доста пића или раскошне ђаконије прибавите, јер то није циљ зашто крено име служите; не трошите више него вам ваше стање допушта, не задужујте се зато, особито ви који, сте сиромашнијег стања, јер то Бог ни ваш светитељ не траже од вас да чините, а код људи врло је срамотно пасти у дуг због славе крсног имена и по суду се за исти гонити. Ко не може без дуга крено име прославити, томе је боље ужећи саму свијећу и поменути св. празник при једној софри него угостити стотину узваница за три дана. На креном имену немојте се браћо опијати, свађати, псовати и бити; немојте се погрднијем играма забављати и безобразне шале проводити, јер то све каља светињу и значај крсног имена, вређа светитеља кога сте дошли прославити, и домаћину наноси хрђаво име на кућу. Кад се састанете у једног домаћина прва вам је дужност да се са домаћином редовно Богу молити и његовом св. празнику, а особито да се при прекадњи сви с њиме око свештеника искувите, јер је врло гадно и грешно од поједини вас кад нећете ни за оно вријеме док свештеник прекађује, да ваше пиће оставите или шалу и пјевање прекинете, него свештеник сам с дома маћином у соби прекађује а ви једнако и не пометате. Грјешно је то од вас, јер сте дошли да светитеља прославите молитвом и хришћанским добрим дјелом а не чашом и галамом, па вам је дужност да пратите домаћина заједничком моливиом. Са пићем расположите умјерено и пијте само онда, кад је вријеме од пића, при ручку, ужини или вечери; остало вријеме

употребите на корисну забаву, па се мјесто скарадне шале и игара, мјесто свађања и псовања окупите око гуслара, нек вам он гуслама прича српску славу и српске јунаке, нек се уче млађи шта је негда било. Ту забаву његујте, ту забаву чувајте, јер нам је она сачувала вјеру и име српско. Поред гусала проводите одмор у братском разговору из нашег друштвеног живота о нашем раду у пољу и код куће или у лијепом приповједању онога што је добро и корисно, што је прошло или што се збива. — Веселте се ал весеље нек вам је часно и поштено, нек је украшено српском пјесмом. То све чините ако сте ради да вам слава креног имена помогне и да достојно одате значај и важност креном имену. А ко га тако слави томе ће и помоћи. А кад га славите и кад тражите помоћи његове, онда и вашу славу, коју у име његово подижете, подижите временом. Ваше крене свијеће палите на ручку на сами дан креног имена, тада изнесите славу и напијајте у име нашег празника, тада изнесите и ломите крени колач. Чини брата све за времена док је дан од напредка, а прођи се ноћи јер су времена престала зашто се то по ноћи чинити морало. Чини док ти још слава твога празника траје, а немој кад овај прође, јер онда не одговара правој сврхи. Не стидите се то почети, јер знајте да је то најстарији обичај наш, кога су наши стари претци чврето држали, али под притиском туђе силе у ноћ претворили, да се ноћу чини. — Још при слави креног имена напуни ону твоју буклију вином и у вино славу крену подижи, остави се више онога отрова, — шпиритуше ракије, јер ти она каља значај и светињу славе твоје. — Тако слави и тако чини Србине о твоме креном имену, па ћеш онда тек доказати да збиља схваћаш значај твоје славе, да ти она на души лежи, и онда ће ти тек твоја слава помоћи.

Поред креног имена ви како мало прије рекох много прегоните и са давањем софри. Код многих вас има гадан обичај, кад вам когод из породице умре, ви га брже боље носите и копате у гробље, недајући му се просто ни оладнити. Копате га без свештеника. Ви нијесте удружни при сарањивању мртваца, нећете да долазите на погреб и пратњу нити одајете поштовање, које се мора одавати једном покојнику. За копање

обично се изговарате да се не може чекати, јер сусједи дангубе у раду. — За свештеника кажете да га нијесте могли наћи. А за то што нећете да дођете барем до гроба испратити нашега сусједа и брата, велите, да нијесте чули ни да је умро. Па шта више кад га и у путу сретнете ће га носе ни тада нећете ни капе да подигнете а камоли да приђете и да га понесете. А за то какво поштовање треба одати према једном покојнику, кажете да не знате и да чули нијесте. Све су то празни изговори и они ни мало не оправдавају ваше поступке. Ви дајете софре вашим покојницима, и данас има достига прилика ће и по два дана на софри благујете и пијете као о креном имену. Јест ту имате времена и тада недангубите.

По свештеника поручите или баш и пошаљете кога па док се овај још ни вратио није да каже је ли нашао свештеника, оће ли доћи и кад је наредио да се копа. Ви тога већ сарањујете. На креном имену и на софрама пуна вас је кућа у једног домаћина а овамо му нијесте хтјели доћи на погреб најдражег члана куће. За 4 софре потрошите по 20—100 фор. на пиће и јела и више, а жалите платити неколико сексера да вам се гроб тога умрлог обради, или се сами потрудити па га собом оградити. На софрама благујете и пијете по два дана, кућу једног сиромашног домаћина расипате, за упокој душе старца домаћина, а у исто вријеме њихове гробове раскопава марва те немају мира ни земни им остатци у земљи па шта више има и такије изрода, који и без свештеничкога благо-слова софре даје.

Грјешно је саранити мртваца барем док му не прођу 24 сата од како је умро. Та море се још толико у кући трпите, кад се годинама у кући трпио и кад јој је доста користи донио. Кад ти је мртац у кући, прођи се части и пића док га сараниш, у соби ће он лежи нек влада тишина, ту не пиј не једи и не пуши. Твоје комшије сабирај и сарањуј твога мртваца тек онда, кад ти свештеник каже да ће доћи. Закон црквени забрањује хришћанима брзо сарањивати мртве. Кад дођете једног покојника саранити, немојте исчекивати ни изгледати части и стиманка, немојте у томе правити приговора, јер је то само узајамна дужност, коју један другоме треба да

учините. — Свештеника кад тражите немојте по њега поручивати или слати онога ко није по уздан, јер се дости прилика потрефи да такви до по пута дођу па се и врате, изговарајући се да га наћи није могао, па због такије долазе парохјани и свештеник у неприлику. — Оканте се сувишних трошкова о софрама и вапарења по два дана, особито оканите се пића, јер тијем не помажете души покојника, него своју калъате и себе упропашћујете. Ако нијеси у стању софру дати него се мораш за то задужити, то не чини, — него зовни свештеника и неколико еусједа по отиди на гробље твое покојнику, ту му најпре треба свршити оно што је у закону, па онда за упокој душе узми панахију и по 2—3 чашице. То ти је много севапније и Богу пристуначније него кад би дугом стотину мученика у

кући на софри два дана држао. Мјесто сувишног трошка мјесто толиког пића, виша ће ти бити корист ако гроб твога покојника оградаш, или ако си и то учинио, треба онда да помогнеш каква сиромашка у његовој невољи, и његову дјечицу нараниш или му не засијану њивицу засијеш.

Кад тако будеш православни слушаоче твоје народне обичаје вршио, онда ћеш им тек сачувати важност, онда ће они постати још кориснији него су, и онда ћеш тек са те стране угодити Богу; са обичајем такијем саћуваш твоју свету православну вјеру и твоје дично српско име. Па ће ти Бог помоћи и свој благослов излити на живот, здравље, рад у пољу и на дому свугди и на сваком мјесту Амин.

Т.

## Св. Саво у народном предању.

Приближежио **Васа М. Ђуковић**, учитељ.

### Св. Саво и поп.

Пође св. Саво с једним попом „по писанији“ за манастир Миљешево. Идући тако по свој Босни и Херцеговини, накупе доста новаца и осталог мала (стоке). Купећи милостињу за манастир, једноч догоди им се, да нијесу цијели дан ништа окусили. Дошав у вече касно у једно село, замоле једног домаћина да их пусти на конак. Домаћин их пусти, не давши им ништа јести, мислећи јадан да нису гладни. Кад би у јутру, домаћин запита странце јесу ли гладни, а игуман св. Саво одговори да нијесу, и опростив се с домаћином пођу даље. Кад би у пола пута, св. Саво виђе, да поп нешто постајкује, па му рече: „Бели си ти попе гладан, док тако постајкујеш?“ Поп одговори љутито: „Како не бих био гладан, кад јуче цијели дан ништа не окусисмо, па и онај проклети домаћин у кога занобисмо, не даде нам ни вечере!“ На то ће св. Саво пону: „Иди под оно дрво, па ћеш наћи три просуре, па их вамо донеси да се заложимо!“ Поп то једва дочека, па к'о помаман одлети под оно дрво и нађе три бијеле, лијепо испечене просуре. Како је поп био врло гладан, он у часу

изједе једну просуру под оним дрветом, а двије донесе своје сапутнику, св. Сави, а св. Саво рече: „Камо ти и трећа просура?“ „Ваистину, нашао сам само двије“, рече поп. Св. Саво насмије се и ушути, па пођу у манастир, јер су „писанију“ били свршили. Кад дођу у манастир, св. Саво накупљене новце подијели на три једнаке хрпе, а кад ти поп виђе рече: „Коме ће три хрпе, кад смо нас двојица милостињу купили?“ Св. Саво рече: „Једна хрпа мени (т. ј. за манастир), једна попе теби, а једна хрпа ономе, који је трећу просуру изио!“ Кад то поп чу, завика: „Ваистину, оче, Саво ја сам трећу просуру изио!“ Св. Саво даде попу два хисета (дио), а своје хисе и остави за манастир. Лакомог попа св. Саво поучи, да не буде никад лаком, јер у томе нема среће ни берићета. Опростив се поп са св. Савом, оде, и више никад није био лаком, па му је Бог у свему и помагао.

### Св. Саво у Фочи.

Св. Саво ходајући по свијету, сврати се један пут и у Фочу. Попито је био у просјачком одијелу, никс није на њ ни гледао, а он се

опет није никоме ни наметао. Кад се смркне, св. Саво оде у „Горње поље“ више чаршије и ту наред башче под једном јабуком заспи. Сву ноћ мирно је спавао, па кад устане, св. Саво рече: „Да Бог да, Фоча сваким родом и плодом рађала и све у њој благословено било!“ Што св. Саво рече, то се испуни. Фоча и дан данас сваким воћем рађа, а она башча, што је у њој св. Саво спавао и благословио је, ено је и данас у рукама једног бега, који, као и сви Фочани по предању говоре: „Св. Саво био је у Фочи, он је нашу Фочу благословио — да му је слава и милост!“

### Зашто жабе не пјевају.

Св. Саво ходајући с једним момком по Херцеговини, умори се и легне на једну ливаду а жабе почну пјевати. На то, св. Саво рече момку: „Реци тим тичицама, нека мало ушуте док ја заспим“. Слуга рече: „Заповиједио вам је св. Саво да сад не пјевате док он спава“. Жабе одмах ушуте и ни једна се није чула док је светитељ спавао. Кад св. Саво устане, пође са својим момком даље. Пошто су подобро одмакли, рече св. Саво своме момку: „Ама бољан, ми забрависмо казати оним тичицама у језерцу да опет пјевају, него одмах трчи и кажи им, нека опет пјевају“. Момак све трчећи, дође до језера и затече једну ће је изашла из језера па шути, а остале жабе све у језеру ни главе не помаљају. Момак у хитњи рече оној жаби, што је била на обалу изашла: „Рек'о је св. Саво да опет пјевате!“ Жаба одмах поче пјевати, која и дан данас пјева, а све остале жабе не пјевају, него „кречећу“, јер нијесу у води чуле, да је св. Саво заповиједио, да могу опет пјевати.

### Село „Домрке“ и људи „Бухе“.

Ходајући св. Саво по Миљешевској нахији, замркне у једном селу па почне тражити конака, али, у коју је год кућу у томе селу дошао, није мога од буха остати.

На пошљетку, срећа га намјери код једне сироте жене, па, видивши св. Саво да је код те жене врло чисто, запита је, може ли код ње једну ноћ преноћити. Жена видећи, св. Саву врло обучена, а знајући, да га нема су чим по-

дворити, рече: „Ја сам жена сјерота; код мене тако великаши не ноћујевају, него хајде ти код нашега кмета; тамо ће ти бити лијепо“. Св. Саво каже жени, како је био у свакој, на и у кметовској кући, али да није могао нигђе ноћити од буха. Најпослије жена пусти св. Саву да ноћи, па му се почне скужавати, да га нема ни су чим подворити. Св. Саво рекне жени, да он није гладан и да му ништа не треба, него, нека она гледа дјецу нахранити. Пука сјерота, нејмајући брашна, замијеси дјецу погачу од балеге. Јадна дјеца гладна, почну плакати ишчући од мајке хљеба. Сјерота, стидећи се од св. Саве, а на то јој св. Саво рече: „Жено, вади хљеб — печен је!“ То рекав, прекрети божији угодник сач шљакам. Жена одгрне машом луг и подигне сач, кад, а оно, хљеб шеничан бијел к'о на гори снијег! Св. Саво благослови хљеб, те жена и дјетица вечераше, наједоше се и још им пуно хљеба оста, те се од тога часа у тој кући није никада хране премицало. За то, што је св. Саво у то село „до мрака“ дошао прозва га „Домрке“, и људе назва у томе селу „Бухе“, јер је у свакој кући затекао „буха“. И дан данас у миљешевској парохији зове се то село „Домрке“, а људи „Бухе“. — Приближежио од Ане Вујиновић, удове — попадије у Сарајеву.

### Како је постало псето.

Оно су сједили чобани чувајући овце. Кад буде око подне, узму торбе упртљаче и изваде захиру (јело) па поменув Бога почну јести. Једно чобанче, не поменув Бога, нити се прекрстив почне — полежав потрбушке — јести. У том налегне св. Саво, па рече чобанима: „Помоз' Бог дјецо!“ Сви чобани одмах устану, па приме Бога. Оно чобанче, што је лежећи потрбушке јело, нити устаде, нити прими божијег имена. Св. Саво кад то виђе, врло се ражљути па рече: „Да си проклет, што божијег имена не хтједе од мене примити; да Бог да се у животињу, које на свијету нема — претворио!“ У тај исти час, претвори се оно чобанче у псето, те поче на оне остале чобане лајати. Чобани се врло уплаше, кад виђеше свога друга, да се у животињу, које на свијету не бијаше, претворио. Уплашени чобани оставе овце, па потрче за св. Савом,

молећи га, да им каже, како ће се оног белаја кутарисати. Св. Саво рече, да ће се она живина од сада, па до страшнога суда називати „псето“, а људи ће се од њега бранити дајући му хљеб, јер се оно чобанче док је било у човјечијем сурету (лику) хљебом хранило. Кад чобани чуше што им св. Саво рече, одмах отрчаше својим овцама, код којих затеку псето, које, кад угледа чобане, поче дајати и завијати. Чобани почеше бацати пред псето хљеб, те се тако великог белаја кутарисаше.

### Како је постао вук.

Св. Саво био је врло зењил (богат). Осим ораће земље, волова и крава, имао је преко двије стотине оваца, које би он чувао. Међу овим овцама, имао је једну „овцу разблудницу“, коју је волио к'о очи у глави. Једном он изјави овце у планину и поведе собом и кера (овчареког пса). Овце су у планини, пошто су се најеле, пландовале, а његова „овца разблудница“ стајала је уз њега и слушала, како јој он уз свиралу свира. Св. Саво ожедни, па слети на студенац да се воде напије, а своју „овцу разблудницу“ остави под оном буквом, ће јој је свирао. Док је св. Саво отишао на студенац, у томе прилети његов кер, па му његову „разблудницу“ закоље. Кад се св. Саво врати, има шта виђети! Његова најмилија овца од пса наклана и крепала! Он љуто заплаче, па рече: „О! проклето псето, у вука се створило! На овце нападали а људи те тукли и били, док ти се сјеме посве на земљи не затрло!“ Тај час, претвори се св. Саве псето у вука и утече у планину, а из планине долази међу овце па их дави и коље. Ама ће доћи вакал, кад ће се сви вуци на земљи искоријенити, јер је тако рек'о св. Саво. Кад ће то бити — само сами Бог зна! — Од Василије Голјанин, из села Шимића (опћина Црна Ријека).

### Чудо св. Саве.

Св. Саво много је иш'о по свијету и чинио свакаква чудеса. Ни један човјек није прошао мимо, њега, а да га он није зауставио и поучио Ристовој поуци. Тако једноч — ама је то давно било, сретне св. Саво једног човјека, па му назове Бога и рекне: „Е, добар човјече, право ми реци,

што чу те нешто упитати,“ а човјек рекне, да ће му право казати, ако знао буде. На то св. Саво рече: „Или је боље имати под старост, или под младост?“ Човјек се замисли па рече: „Валах, намјерниче, ја мислим, да је боље имати под младост, него под старост.“ Овај човјек рече: да је боље имати под младост него под старост с тога, што је он сам био млад, а уз то био врло зењил (богат), па к'о мишљаше: кад ја сваке добротине имам сад, кад сам још овако млад, по готову ћу свега још више имати под старост, јер ћу сваки дан све више и више радити, те ћу више и имати, има се у рачуну преварио! Кад св. Саво чу што му онај човјек, рече, он оде од њега не рекав му ни ријечи. Млади човјек, једнако је радио и стек'о велики мал, па кад виђе, да се сасвим обогатио, он се лијепо и ожени. Са женом добије два сина, који, кад одрастоше, уз оца пријонуше за пос'о, те су тако грдни мал стекли, да већ нијесу знали, шта ће од мала радити. Једноч, онај човјек поћера четири вола у поље, а св. Саво искрене пред њега, па назвавши му Бога, рече: „Е, добар човјече, оћеш ли ми право рећи што ћу те нешто питати?“ Човјек одговори да оће. Онда св. Саво рече: „Или је боље имати под старост или под младост?“ Човјек се сјети, да га је он прије двадесет година исто тако питао, па му рече к'о и онда, да је боље имати под младост него под старост. На то ће св. Саво рећи ономе човјеку, да је он на криву путу, кад тако говори, па му рече: да је боље имати под старост. Кад виђе св. Саво, да с оним човјеком не може никако на крај изаћи, он га остави и оде. Кад човјек дође са она четири вола у поље, он их упрегне у рало да с њима оре, али волови не могу с мјеста ни помакнути. Човјек их поче шибати и ударати, али свеједно, они ни смјеста да крену. Тада човјек у љутини рече: „Бели вас је онај прии поп проклео, те сте се узјогунили!“ Чим то изговори, а она сва четири товника свалише се на земљу и крепаше! Ко тужан, ко жалостан, врати се човјек кући, кад тамо, а он има шта и виђети: кућа му сва изгорјела, овце покрепале, а остали мал ајдуци однијели! Сад је дошло скапавати од глади. Не могавши ништа зарадити, прода једног сина, те је тако он, жена му и старији син некако проживио неки вакал, али



кад потроши и оно новаца што је за млађег сина добио, онда почеше од глади умирати. Кад виђе старији син, да ће од глади умријети, рече оцу да и њега прода, а отац га прода. Сад је овај човјек са женом неки вакал опет могао преживјети, али кад неста новаца, најпотље и жену прода, па са оно мало новаца отури се у свијет. Дуго и дуго потуцо се од немила до недрага овај човјек заслужујући себи корицу љеба. У сваки је поса улазио, али је слаба хајира виђо. Најпотље, најми се у једног сељака да му чува овце. Једног дана тако чувајући овце, дође му св. Саво, па му рече: „Е, добар човјече, хоћеш ли право рећи, што ћу те нешто питати?“ а човјек му одговори да хоће. Тада му св. Саво рече: „Или је боље имати под старост, или под младост?“ На то човјек одма одговори: „Боље је имати под старост него под младост,“ па исприча свецу све своје житије. Онда му св. Саво рече: „Видиш, ја сам ти казивао, да је боље имати под старост него под младост, а ти ми нијеси вјеровао, па си сад и ти сам најбоље видио.“ Тада му рече светитељ да иде на старо своје огњиште. Он се одма упути и дође својој старој кући, у којој затече жену и своја два продана сина и сав мал што га је још прије имао. Тако ти овај човјек — напатив се у младости са женом и ђецом, истом је лијепо живио у старости, па, ако су живи и сад им је добро.

Приближежио од Ристе Цабе кнеза из Топлика (опћина горњи Бутмир).

### Св. Саво као просјак и чудотворац.

Једном пође св. Саво по свијету као просјак. Хаљине су му биле у иљаду закрпа, а у руди је носио штап. Ко гођ га је видио, сажалио се на њега и по што гођ би му удијелио. На конак (преноћиште) неби га нико стио пустити, јер је одвећ изгледао на фукарску. Једног о Спасову-дне, кад се овце стрижу, упути се св. Саво у прошевину и дође у једну кућу у којој су била три брата, а четврти брат, најмлађи, био је одијељен од њих и живио у великој фукараштињи. Св. Саво замоли ту тројицу браће да га пусте на конак, али му они оштро одговоре: „Не дајемо ми конак таким просјацима, него иди нашем најмлађем брату, који је просјак ко и ти,

он ће те пустити да можеш преноћити код њега.“ Кад виђе св. Саво да туди неможе никако преноћити, онда он замоли ту тројицу браће да му што гођ вуне удијеле. Браћа му недадоше вуне, него пострижевине што није могла ни у што пристати. Св. Саво узме пострижевину, па се упути кући оног најмлађег им брата фукараша. Кад дође на врата: куц, куц, а домаћица изађе и пусти просијака унутра. Св. Саво упита домаћицу, би ли могао код њих преноћити, а домаћица му реће да може и изнесе пред њега вечеру, а Св. Саво рече јој: „Фала ти валах, ја не могу сад ништа јести, него ћемо прићекати док ти дође и домаћин, па ћемо сви заједно јести оно, што с домаћином дође.“ Кад то св. Саво изговори жена се богме врло забрину, па га поче питати, а шта ће то домаћин донијети? Св. Саво рече јој: „Шта је твој домаћин јутрос од куће понио?“ Жена му рече: „Није вала ништа понио, осим што је малог синчића собом повео.“ На то ће јој св. Саво: „А, таман ћемо њега вечерас заклати, па ћемо га испећи и печена јести!“ Кад то св. Саво изговори, жена се поче кретити и лијево и десном руком, па, мислећи да је манит, поче га изгонити из куће напоље, али просјак смјеста и не миче. Кад се већ било подобро смркло, ето ти и домаћина са синчићом из поља. Жена га почека плачући на вратима, па му каже како је упустила у кућу једног просјака и како просјак оће да им синчића закоље, испече, па да га тако испечена сви поједу.

Кад то домаћин чу, сав се од чуда скамени, а дијете удари у врисак и помагњавину. Све троје уљегоше унутра ће је просјак сједије, а домаћин назове Бога просјаку. Просјак устане са мјеста, и прими име Божије. Тада домаћин рече жени да понесе вечеру. Жена постави софру и донесе што је Бог дао, а кућа донијела, па почеше нудити просјака да вечера, али св. Саво рече: „Од тога јела нећемо ни једно окусити, него дај, да малога закољемо, испечемо, паћемо га испечена сви појести!“ Жена, ко жена, удари опет у врисак, па дијете зграби да шњиме побјегне, али јој домаћин рече: „Ваш ћемо послушати овог бољег намјерника; може бити бољја је воља да тако буде.“ Жена кад виђе да није друге и сама попусти, а св. Саво узевши нож, замахну и оснијече главу дјетету!

Брже боље наложе у пећ, па кад се пећ добро угријала и ужарила, ватру стакну, а дијете и његову главу метну на једну тепсију, па у пећ гурну. Кад прође једно по сата, св. Саво рече жени: „Вади дијете — печено је!“ Кад жена отвори пећ, има шта виђети! Сва се пећ светачким миром узмирисала, сунце је обасјало, у дјетета се глава с трупом срасла, а дијете сво златно на златној тепсији стоји и моли се Богу. Кад то жена и домаћин виђе, забезекну се од чуда, па полете просјаку, а њега у тај час нестане!

Од то доба у тој је кући пошао сваки напредак, па, што гођ су у Бога зажељели, то им је Бог и дао, јер су послушали бољег угодника — св. Саву. Кад дочују она три брата, како им је онај најмлађи брат фукараш метнуо свог сина у пећ, па како му је син златан постао, и како је од тада срећа у његовој кући, то и они полакуме се, неби ли им још боље било, па сваки по свог сина закољу и у врелу пећ метну, али, кад дјецу изваде, а оно им све троје дјеце — три сина — изгорјела! Ово им се догодило с тога, што св. Саву нијесу шћели на конак примити, него су му се, — као и њиховом најмлађем брату исемијавали и стидили их се што су фукаре. Тако ће се сваком — кад било несрећа догодити, који сиромаша не помаже и у име бољје не прими и не удијели му. Ко у ово не вјерује, нека пита ону тројицу браће, што су им синови у пећи изгорјели!

Приближежио од Ристе Цабе, кнеза из Топлика (опћина горњи Бутмир).

### Мучење св. Саве.

Оно причају неки људи, да су св. Саву спалили Турци, ама саји (сигурно) нијесу га спалили Турци, него су га мучили проклете Ијуде (Јуде, Чивути), а то је било овако:

Св. Саво ишо је по свему свијету и приповједо Ристову науку. Ђе гођ је дошо, свађе су га лијепо примили и слушали његове мудре насијате (савјете). Нема вароши ни касабе па свијету, у коју није дошао св. Саво, па, пошто је вас (сав) свијет обишо, дође најпотље у накав вилајет, у коме су само Ијуде живјеле.

Ко у сваком вилајету, тако исто и у овом, поче св. Саво сербез (слободно) приповиједати

Ристову науку и св. Ванђеље. Кад виђеше Ијуде, шта ради св. Саво, они се сви одмах здоговоре да га увате и убију. За ове алчаклукеозна некако св. Саво, па се сакрије у кућу једног Ијуде и замоли га именовом Божијим да ником не казује за њега. „Нећу га ником казати, небој га се!“ — рече Чивут св. Сави, па одма отрчи и каже осталим Чивутима, да је у његовој кућу онај, што прича о неком Ристу (Христу). Пексијани (нечисти, т. ј. Јевреји), чим то чују једва дочекају, сподбију коље и камење те управ кући оног Ијуде, ђе је био сакривен св. Саво.

Бољјим чудом св. Савоозна за угуреузлуке Ијуда, те утече из оне куће, а Чивуте прокуне, да им нијђе сигурног станка на дуњалуку не буде, да свијет варају, како је и њега онај Ијуда преварио, а да им од тог варања хајира не буде. И још их је клео, кошто и јесу проклети! Кад је св. Саво утеко из куће оног Ијуде, сакрије се под једну јасику, а јасика поче трептати. Кад Ијуде опае, да лишће на јасици трепти, они пођу да виде, није ли се ту св. Саво сакрио. Св. Саво прокуне јасику: „Да Бог да јасико, до судњег дана трептила, јер ме несакри!“ па, пошто то изговори, утече у један пласт сијена. Од некуд, дође оном пласту, много коња, па почеше сијено јести и раскопавати га. Што је св. Саво сијено на се више набациво, то су га коњи све више раскопавали.

Кад виђе св. Саво, да се не може ни у сијену због коња сакрити; он прокуне коње овако: „Да Бог да, коњи, вазда јели, а никад се не најели, и, кад јели, вазда рану пробирали!“ Тако и буде. Клетва св. Саве оста на коњу све до данас. Коњ све једе, а све је гладан и кад једе, вазда нешто пробира. Ко јадан, ко жалостан, утече св. Саво и одавде, па се сакрије међу овце. Чим св. Саво међу овце дође, све се око њега сакупише и сакрише га, те га тако Ијуде не моглоше наћи. Тада св. Саво благослови овцу па рече: „Да си благословена овцо! Од свију животиња на свијету, најбоља и најмилија била човјеку. Док је свијета и вијека, била и ти на свијету, а кад тебе нестане, нестало и свијета!“ Ето, стога је овца благословена, јер је њу, нико други, него св. Саво благословио. Кад оно курјак улети међу овце, а оне се све шчучуре, то је

остало од оног вакта, кад су се оне шчучуриле око св. Саве и сакриле га од Ијуде.

Пошто се св. Саво једва избави белаја, он отиђе из тога чифутског вилајета. Али, не прође много вакта, ето ти опет св. Саве међу Ијуде, ама преобучен у просјачко одијело. Он опет поче причати о Ристосу (Христу), а Ијуде кивни на њега још од прије, некако га уфате и почну мучити. Боже ти фала, на свакаке су га муке метали! Иглама су га боли, усијаним га гвозђем пржили, гвозђе му у тијело забадали, у тавницу га затварали, али му ништа не нехуди. На

пошљетку, кад виђоше Ијуде, да му не могу ништа учинити ни нахудити, они га и оставе, а множина од њих прими Ристову вјеру. Они, који нешћеше примити Ристову вјеру, сви се посмрде и помру, и онај вилајет ће су они били сав се претвори у прах и пепео. Тако оста проклетство на Ијудама од св. Саве, а и не били проклетети, кад нијесу шћели слушати лијени Ристов закон и науку св. Саве — да му је вајјеки слава и милост.

Приближежио од Ристе Цабе, кнеза из Топлика (опћина горњи Бутмир.)

## Разно.

**Његово Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит Дабро-босански г. Никола Мандић** 30. маја о. г. отпутовао је у Бањалуку, ће је дочекан на колодвору од свијех хонорација а пред црквом од мложине народа. У свом стану примао је митрополит разне депутације и корпорације. У Бањојлуди бавио се Митрополит четири дана и одатле преко Јајца и Травника, гдје се задржао по један дан, вратио се са својег каноничнога путовања и здраво стигао у Сарајево 6. јуна о. г. у вечер.

**Ново наименовани Митрополит Зворничко-Тузлански г. Григорије Живковић** отпутовао је из Сарајева 30. маја о. г. својој родбини у Хрватској, одакле је отишао у Беч, и 9. јуна о. г. положио је заклетву.

**Српско-правосл. народно-црквени сабор у Срем-Карловцима.** Његово царско и апостолско краљевско Величанство благоизволило је највишом одлуком својом изданом у Будимпешти дне 20. маја 1897. године најмилостивије одобрити, да се српски православни народно-црквени сабор сазове у Карловцима на дан 29. јуна (11. јула) 1897. године. На основу законског чланка IX. од 1868. године, у овоме сабору узеће се у расправу предлози, који се односе на коначно установљење српско-правосл. народно црквеног устројства.

**Прелазак у Православље.** При крају прошле године прешло је у сјеверо-американском граду Олфорду од 500 унијата у крило своје матере васељенске православне цркве заједно са свеште-

ником Григоријем Грушксом. Некадашњи унијатски свештеник Григорије Грушка био је уредник унијатског листа „Свобода“, те је најжешће нападао на православље, али га је морала побједити свјетлост истине праве цркве, те је, као што сам вели, „од Савла постао Павле.“ Велики поборник Православља, епископ у Сан Франциску Николај, послао је тим поводом посланицу новим синовима православне цркве. — Руском цару Николи II. пријавио је скоро у аудијенцији др. Бадмајев, рођени Бурјат, који живи у Чити и у великом је поштовању међу Манџурицима и Монголима, — да су бурјатски кнезови закључили, да приме православну вјеру, а њега су послали, да им измоли од цара дозволу за то.

**Материјално стање свештенства Краљевине Србије.** Већ од неколико година како свештенство у краљ. Србији непрестано тражи да му се његово материјално стање преуреди и обезбеди. И као што сазнајемо, поред досадашњег тражења, свештенство се спрема да свуда по унутрашњости земље држи јавне зборове, на којима ће потражити пута и начина, како ће се ово уређење најлакше моћи остварити. Први од таквих зборова држаће свештенство Тимочке јепархије у Зајечару 12. јуна о. г. на коме ће и своју резолуцију о томе питању донијети. — Ми честитамо овоме збору на своје предузећу и желимо му успјеха.

**Освештање темељног камена новој цркви у Вагању.** Пошто је одбор црквени у селу и парохии Вагању, протопресвитерата гламочког изабрат и од стране духовне власти потврђен,

који ће се за градњу цркве бринути; пошто је исти одбор за градњу поменуте цркве са својим свештеником најприкладније мјесто изабрао, сав материјал прибавио, новац прикупио, за градњу план и прорачун установио, уговор са подузетником склопио код надлежне политичке власти; и од исте затражену дозволио добио: благословом и дозволом Његовог високопреосвештенства АЕ. и Митрополита Дабро-босанског госп. Николе Мандића, освештан је темељни камен овој цркви 11. маја 1897 год. у присуству доста сабраног народа парохије ваганске и околних села. Чин освештања по пропису и уметнутом споменицом у темељни камен, извршио је гламочки прото пресвитер Стево Кукрика са свештеницима Ристом Матићем парохом Каменским и Михаилом Антонијевићем парохом Ваганским. Овом приликом при освештању дотични протопресвитер држао је народу прикладну бесједу.

**Словенска литургија.** Земунско „Ново вријеме“ у свом 43. броју од о. г. доноси биљешку у којој јавља да су недавно држане у Лакроми конференције ради словенске литургије, и да су на овим конференцијама били сарајевски арцибискуп Штадлер, затим которски и дубровачки бискуп и барски арцибискуп Милиновић, поглавар римокатоличке цркве у Црној Гори. Позвани бијаху и задарски, шибенички и спљетски бискуп, али нису хтјели да дођу. Решавало се о предлогу арцибискупа Штадлера, да се позову сви хрватско-словенско-далматински арцибискупи на велику конференцију, у којој треба ријешити, да се словенска литургија не уведе само у Хрватској, Славонији и Далмацији, већ и у Истрији, Босни и Херцеговини. Ради тога да конференција пошаље папи меморандум. Но овај предлог сарајевског арцибискупа није наишао на одобравање, нарочито су Италијани одсудно противни.

**Споменик Панчићу.** Покојни Јосиф Панчић спада међу најзаслужније и најпризнатије српске научењаке и књижевнике; он је био и први предсједник краљевске академије наука у Биограду. Овоме заслужном мужу и научењаку подигли су у Биограду лијеп споменик, који је у недјељу 11. маја о. г. свечано освећен. На том освећењу био је и краљ са свима министрима и многим великодостојницима. Споменик је осветио Митрополит Михаило са више свештеника.

**Натписи на здању српске вјероисповједне школе у Митровици.** Натпис из парка са позлаћеним словима прикованима на зиду: „Српска народна основна школа саграђена 1869.“ А испод овога на сивој, узиданој каменој плочи над уласком у школу са позлаћенима словима урезан је натпис:

„Ступајте смјело, српчади мила  
У овај свети просвјетни дом,  
Стичите знања, знање је сила —  
Учите себи и роду свом!“

С јужне стране на улици, над вратима на узиданој сличној плочи, урезан је овај натпис:

„Српска школо мајко мила!  
Раширидер' своја крила,  
Па ми прими српче мало,  
Да би стобом ојачало;  
Оно с тобом а са њиме;  
Језик, вјера, српско име!“

**Нешто о Арбанасима** Арбанаси (Арнаути) дијеле се на многа племена (фисове), али су им најглавнија три: *Геге Тоскити* и *Лепити*, која се разграњавају у остала подплемена. По вјери су тројаки: има их мусломана па православних и римокатолика. Геге су најмногбројнији и они живе у сјеверној Арбанији; затим долазе Тоскити који насељавају средину Арбаније, а Лепита има најмање, и они живе по јужним арбанаским крајевима. Геге су већином мухамеданске вјере; Тоскити су по пола и православни и мухамеданци, а Лепити су готово сви православне вјере. Римокатоличких Арбанаса има само у племену Миридита у скадарском вилајету, и то су врло притворна и раскварена сорта људи, дочим се православни и мухамедански арбанаси одликују неком врстом витештва, и много полагају на свој образ. Геге су понајснажније и најхрабрије арбанско племе.

**Сузе као лијек.** Стари обичај неких источних народа, да купе сузе оних што плачу, па да их последије за лијек употребљују, још је и данас у обичају код Перзијанаца. Код сваког укупа уз остале обреде један од главних је и то, да се купе сузе. Свакоме, који је у жалости те плачеван, даде се мали чист сунђер, да њиме брише сузе, докле год теку. Послије укупа сунђери се покупе и предаду свештенику, који их исциједи у бочице да их последије као лијек употријеби, само не веле, шта се сузама лијечи.

**Школски музеј у Биограду.** На дан стогодишњице пок. Јована Гавриловића, добротвора српских учитеља, засновали су учитељи српски школски музеј у Биограду. Школски музеј ће прибирати и чувати ове збирке: 1. Наставна средства (поглавито за основне школе), која данас постоје код нас и у школама других напреднијих народа. Исто тако ће школски музеј прибирати и чувати стара наставна средства, која су пређе постајала и била употребљавана. 2. Наставна средства која су наши учитељи израдили или прибрали, као и она, која су учитељи пређе израђивали и употребљавали. 3. Слике, нацрте, планове и моделе школских зграда, школских дворишта и школских вртова, како данашњих (најбољих, средњих и најлошијих) код нас и других народа, тако и оних који су пређе постајали. 4. Нацрте и моделе свега што долази у намјештај школски, како оног што данас постоји, тако и оног што је пређе постајало. 5. Све ђачке потребе (за писање, цртање и т. д.) до најмање ситнице и од сваке врсте, како садање, тако и пређашње. 6. Ђачке радове из писања, цртања, женских и мушких ручних радова. Од ових прибираће школски музеј нарочито радове такве, који показују какав ванредан успјех; али ће се у исту збирку прибирати и радови осредњи, па и лоши, нарочито ако би се на њима показивали каква ретка особина или појава код кога ђака. 7. Дјечје играчке и разна средства за извођење дјечјих игара и гимнастичких вјежбања. Од овог ће се прибирати како ствари које се купују, тако и оне које дјеца сама израђују. 8. Уџбенике за ђаке основне школе садање и старе, пређашње; књиге које су лектира за ђаке и младеж у опште, и педагошка дјела, као и друге књиге, које су потребне учитељима. По могућности прикупиће се и уџбеници осн. школа свих других народа. 9. Записе који имају врједности за познавање историјског развитка наших школа, који се налазе у старим школским протоколима у школским архивима или на др. мјестима. 10. Описе или слике и цртеже, који престављају разне садање и пређашње какве школске обичаје. — Школски музеј ће обухватити не само школство у краљевини Србији, него и по свима земљама гдје живи наш народ. Зато молимо сваког пријатеља ове установе из Србије, Црне Горе, Босне, Херце-

говине, Далмације, Хрватске, Истре, Славоније, Срема, Бачке, Баната, Старе Србије, Македоније и у опште ма гдје он био, живљео у којој покрајини или био усамљен у туђем свјету, молимо га да ову установу школску потпомогне чиме може и како може. — Писма и аманети за школ. музеј шаљу се преко Главног Одбора Учитељског Удружења. Учитељско удружење има бесплатну поштарину у Србији, те је тиме олакшана преписка и шаљање ствари. Све, што се за школ. музеј шаље ваља адресовати: Главног Одбору Учитељског Удружења за школски музеј Биоград. Потписани ће давати даља објашњења о школ. музеју сваком, ко их буде потражио у Биограду 1. јануара 1897. г. Управник школ. музеја: *Д. Ј. Пушниковић*, учитељски помоћници: *Савка Радичевићева*, учитељица, *Срећко Стевановић*, учитељ.

**Прилог.** Крстан Чутура, тежак из Заблаћа парохије кључке, 18. децембра 1895. приликом исповједи и примања св. причешћа пред своју смрт, даровао је један дио свога земљишта (1 дана орања) у врједности 50 фор. за проширење старинског гробља, које је било зарасло у шуму у мјесту Заблаћу. После смрти Крстанове, његов брат Буро, овај је дар недавно предао и у грунтовници уписао као саставни дио старог гробља, те је сада ово гробље лијепо уређено и ограђено.

**Борба против свеца.** У Бразилији се прогласио неки Анфорнио Консеилхеиро „божјим послаником“ и има већ око 9000 присталица. Прије тога убио је своју жену и матер па побјегао у шуму, те је ту пронашао да је одређен за свеца. Саградио је год. 1893. малу капелу и стекао присталице, те чини помоћу њих разбојничка дјела. Бразилијанска влада послала је два баталиона војника и осам топова, да припитоме свеца.

† **Илија Округић.** Илија Округић, римокатолички свештеник у Петроварадину преселио се у вјечност 17. маја у 71. г. својој. Покојник је познат као пријатељ слоге српске и хрватске. Написао је позоришне комаде: „Сађурицу и шубару“ и „Шокиду“ и јуначки епјев „Јован Капистран. „Матица Српска“ у Новом Саду

WWW.UNILIB.RS  
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

уважавајући његов књижевни рад, изабрала га је за члана књижевнога одјелења а кнез Никола одликовао га је орденом Данилова реда. На спро-

воду су му били многи Срби а говорили су надгробно слово Др. Милан Савић тајник „Матице Српске“ и професор Ал. Сандић.

### Јавна благодарност.

Висока земаљска влада у Сарајеву, која свагда очинску бригу води о народу нашем у Босни и Херцеговини. — извољела је приликом полizzaња и грађења наше српско-православне цркве у Бихаћу милостиво даровати нам: Године 1893. за откуп црквеног земљишта 3.500 ф. па онда припомоћи за градњу цркве и то: у години 1894. готовине 1000 ф. у години 1895. готовине 1000 ф. у години 1896. готовине 1000 ф. у години 1897. готовине 4000 ф. Свега дакле 10.500 фор. (словом десет хиљада и пет стотина форината) а. вр.

Ова велика наклоност наше високе земаљске Владе изазвала је код народа нашег српско-православног у овим крајевима нарочито осјећање захвалности, те ова општина не може пропустити

а да и овијем путем у свој својој лојалности и привржености не изрази високој земаљској Влади најтоплију благодарност кличући:

Да Бог поживи Његово ц. и кр. апостолско Величанство нашега најмилостивијега цара и краља Франца Јосифа I. и нашу високу земаљску Владу на срећу и благодатање наше миле домовине.

*Бихаћ*, 18. маја, 1897.

За српско-православну црквено школску општину.

Благајник:  
**Тод Боснић**,  
Перовођа:  
**Сава Патковић**.

Предеједник:  
**Коста Ковачевић**,  
протонамјесник и  
парох бихаћки.

### Јавна благодарност.

Висока земаљска Влада за Босну и Херцеговину благоизвољела је ове године даровати нашој св. цркви у Зборишту, храму св. пророка Илије 2 потпуна свештеничка одјејанија, богато украшена, 1 путир, 2 дискоса, 2 звјездице, 2 ложице, 1 копље, 2 покривача за часне дарове, 2 велика чирака, 2 мала чирака за пјевнице, 2 тросвјећна ћирака на часну трапезу, 4 кандила, 1 кадоницу, 1 полијелеј, 1 Еванђеље, 2 Октоиха и 1 Апостол, — ушљед чега потписана сматра

за врло пријатну дужност изјавити високој Влади свеопшту благодарност испред зборишке парохије кличући јој „Живица!“

*У Зборишту*, 10. маја 1897.

Српско-православна црквена општина.

Чланови:  
**Петар Остојић**,  
**Лука Пиличић**,  
**Милић Добрић**.

За предсеједника:  
**Јово Врањешевевић**  
адм. парохије.

### Јавна благодарност.

Висока земаљска влада „за Босну и Херцеговину“ благоизвољела је ове године даровати нашој св. цркви у Доброселу, храму „Рождества

пресвете Богородице“ 2 потпуна свештеничка одјејанија богато украшена, 1 путир, 2 дискоса, 2 звјездице, 2 ложице, 1 копље, 2 покривача за

часне дарове, 2 велика чирака, 2 мала чирака за пјевнице, 2 тросвјећна чирака на часну трапезу, 4 кандила, 1 кадијоницу, 1 полијелеј 1 Еванђеље, 2 Октоиха (1. и 2. дјео) и један Апостол, — ушљед чега потписани сматра за врло пријатну дружност изјавити високој Влади свеопшту за-

хвалност испред све Доброселске парохије, кличући јој „Живица“.

У Доброселу. 1. маја 1897.

Српско-православна црквена општина.

Чланови:

Ђурађ Цакула.  
Петар Ђулибрк.

Предејник:

Јово Враћешевих,  
парох

## Јавна благодарност.

Приликом свога путовања велележни госп. Фридрих Фоглар, окружни предстојник из Д. Тузле изволио је 8. јуна посјетити и наше малó мјесто.

Видјевши пак нашу св. цркву у доста опалом стању, изразио је жељу, да би се иста ове године поправила, те је у ту сврху благоизволио подарити 30 (тридесет) фор.

Потписата општина, побуђена милостивим даром, у име овдашњег народа, изјављује од свега срца високом дароватељу своју највећу благодарност за учињени поклон. Живио!

У Прибоју, 15. јуна 1867.

Српско-православна црквена општина.

Број 76.

## Званична изјава.

У штампаним протоколима кијевске духовне академије за школску год. 1893./94. на страни 78-ој стоји, да је неки Србин Вукадин Ђурковић примљен као студент у кијевску духовну академију, пошто је својој молби од 25. октобра 1893. год. приложио нужне документе, са којима је доказао, да је свршио „Курсъ Сараевској духовној семинарији“.

Ушљед тога потписана управа изјављује, да се у школским протоколима

овдашњег богословског училишта од установљења његовог до данас не налази име никаквог Вукадина Ђурковића, те према томе нити се је исти када овдје уписао нити свршио овдашње богословско училиште.

Управа српско-православног богословског училишта.

Релево код Сарајева, 1./13. јуна 1897.

Управитељ:

(М. П.)

Васо Поповић, протојереј.

## На знање.

### Српско-православном пречасном свештенству.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, отписом својим од 14./2. маја 1897. год. број 61228./IV., благоизвољела је саопштити АЕ-М. Консистирији у Сарајеву: „Да је ц. и кр. заједничко Министарство свештенству обојега реда,

ради подјелења бесплатних карата и попуста на цијене за бање у државном купатилу — Илићи код Сарајева следеће установе одобрило:

1. Дозвола бесплатних карата. За поједине вруће бање само ће се дозволити

бесплатне карте за ново купатило, и то до 24 бање у кабини и исто толико на цијеле бање (Vollbäder).

II. Дозвола и попуст цијене на бање:

А.) Карта са попустом цијене за 12 врућих бања у кабини новог купатила, дозволиће се свештенству и калуђерима за 2 фор., на препоруку дотичне црквене власти.

Б.) Карте са попустом цијене за поједине блатне бање (послије подне) уз цијену од 74 новч., на оне особе, које су у тачки I. и II./А. означене, и то само у особитом случају узеће се у обзир.

Наведене ове олакшице такођер могу бити дозвољене и породицама назначених особа свештеничких.

Подјела свију бесплатних карата и односно попушта цијене на бање, може се само онда добити, ако потреба бањања љечничком свједоџбом потврђена буде.

На бање у старом купатилу и за пливаоницу неће се моћи никакав попуст дозволити.

Који од свештеника и калуђера (и њихових породица) има нужду због болести своје да се лијечи у бањама на Илици код Сарајева, и да моли бесплатне карте или попуст цијене на исте, нека се обрати преко своје претпостављење црквене власти, и молби својој треба да приложи и љечничку свједоџбу.

## Читула.

† Павле Поповић, свештеник и парох возућки, преселио се у вјечност послје дужег боловања дана 25. маја 1897. у 2 сата послје поноћи.

Сахрањен је у општем гробљу код цркве у Возућој 26. маја у 4 сата по подне. Опојан је од свештеника: г. Ристе Стакића, пароха хршког и г. Николе Николајевића, пароха жепачког уз појање мјесног учитеља са ђацима.

Спроводу је присутан био лијеп број народа из његове парохије, а такође и из неких села жепачке, прије бивше његове парохије.

Покојник је рођен у Возућој 27. јула 1856. од оца Јевте и матере Смиљане Поповића, свештеника возућког. Основну школу свршио је у мјесту рођења и у Д. Тузли. Даље се уз оца и сам у свештеничкој служби поучавао, те је 20. фебруара 1877. рукоположен за ђакона, а 21. фебруара те године за свештеника од митрополита Антима у Сарајеву. Рано га је напо-

пала тешка болест падавица, а прије 14 година идући из парохије по ноћи кроза шуму приликом смрти своје матере, убије се у једно око, на које је одмах обневидио.

Пошто су га ове несреће напопале, вазда је суморан био, а његова од природе мирна нарав учинила је, те је избјегавао велика и весела друштва; једино се својим свештеничким послом занимао, док га болест не савлада и смрти не предаде.

Од својих парохијана никад није изискивао својих свештеничких заслуга, него ако би и колико би ко хтјео и платио би, а он би и примио, а који није плаћао, он није много ни тражио.

Иза њега остаје уцвијелена супруга са осмеро дјеле, од којих је најстаријем 19 година.

*Вјечна му памјат!*